

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi Journal of Penal Law and Criminology

Araştırma Makalesi | Research Article

 Açık Erişim | Open Access

Suçsuzluk Karinesinin Suça Dayalı Sınır Dışı Etme Kararlarına Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on the Applicability of the Presumption of Innocence to Crime-Based
Deportation Decisions

Cemil Güner¹

¹ Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Öz

Ceza hukukuna özgü bir ilke olan suçsuzluk karinesi, adil yargılanma hakkının temel unsurları arasında kabul edilir. Ceza soruşturması ve kovuşturmasında adli makamlarca tereddütsüz göz önünde bulundurulmak zorunda olan suçsuzluk karinesinin idari bir işlem olarak vücut bulan sınır dışı etme kararlarında uygulanabilirliği çalışmamızın özünü oluşturmaktadır. Sınır dışı etme müessesesi, kanun koyucu tarafından güvenlik tedbiri olmaktan çıkarılarak idari bir tedbire dönüştürülmüş olmakla birlikte, ceza hukukundan tamamen ilgisiz olduğu söylenemez. Zira kanun koyucunun sınır dışı edilmesini zorunlu kıldığı yabancılardan bir kısmı, aynı zamanda belli suç tiplerinin failidirler. Uygulamada idari makamların suç işlediği iddia edilen yabancılar hakkında mahkûmiyet kararı aramaksızın sınır dışı etme kararı aldığı görülmektedir. Konuya ilişkin idari yargı kararlarında ise, idari uygulamanın bu karar eğilimini hukuka uygun görme noktasında bir yeknesaklığın bulunmadığı dikkati çekmektedir. Sınır dışı etme sebebi olan bir fiilin suç teşkil ettiği hallerde, hakkında suç isnadında bulunulan yabancı fail hakkında mahkemelerce hükmedilmiş bir mahkûmiyet kararının aranmaması, suçsuzluk karinesinin açık ihlali olarak değerlendirilmelidir. Çalışmamızda, konuya ilişkin idari uygulamayı yansıtan kararlar ile yargısal uygulamada erişilebilen içtihat örnekleri ceza hukuku, idare hukuku ve yabancılar hukuku açılarından incelenecek; sınır dışı etme kararı alma sürecinde yetkili idari makamların gözetmesi gereken ilkelerden birinin de suçsuzluk karinesi olması gerektiği gerekçeleriyle ortaya konacaktır.

Abstract

The presumption of innocence, a principle specific to criminal law, is considered one of the fundamental elements of the right to a fair trial. The applicability of the presumption of innocence, which judicial authorities must unquestionably consider in criminal investigations and prosecutions, to deportation decisions, which are administrative acts, forms the core of our study. Although deportation has been removed by the legislator as a security measure and converted into an administrative measure, the issue cannot be completely separated from criminal law. This is because some foreigners whom the legislator requires to be deported are also perpetrators of certain types of crimes. In practice, administrative authorities are seen to issue deportation decisions without seeking a conviction against foreigners. However, there is no uniformity in administrative court decisions on this subject. Failing to seek a conviction when deciding to deport a foreign perpetrator accused of a crime violates the presumption of innocence. In our study, decisions reflecting administrative practice on the subject and examples of case law available in judicial practice will be examined from the perspectives of criminal law, administrative law, and foreigners law. Moreover, it will be argued that one of the principles that the competent administrative authorities must observe in the process of taking deportation decisions is the presumption of innocence.

Anahtar Kelimeler Suç • Suçsuzluk karinesi • Sınır dışı etme

Atıf | Citation: Güner, C. (2026). Suçsuzluk Karinesinin Suça Dayalı Sınır Dışı Etme Kararlarına Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology*, 14(1), 119-154. <https://doi.org/10.26650/JPLC2026-1792941>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2026. Güner, C.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Cemil Güner cguner@selcuk.edu.tr

Keywords

Crime · Presumption of innocence · Deportation

Extended Summary

Cases involving foreigners residing in Türkiye who committed crimes are frequently encountered in practice. In such cases, legal action must be taken against foreigners who are alleged to have committed the crime. However, if the perpetrator of the crime is a foreigner, unlike citizens, they may also be subject to deportation in certain circumstances. Under Turkish law, deportation of a foreigner on the grounds of the crimes they committed is only possible under certain conditions.

Some grounds for deportation regulated in Turkish law constitute the material elements of certain types of crimes under criminal law. Considering this situation, it would not be correct to evaluate deportation, which is regulated as an institution of foreign law, as being completely independent of criminal law. This is because, although deportation loses its character as a security measure and takes on the nature of an administrative measure, there is no doubt that the foreign perpetrator will be subject to criminal proceedings in cases where the grounds for deportation correspond to criminal acts. In this case, the question arises as to whether the principles and fundamentals specific to criminal law are applicable to deportation decisions, which are administrative acts. In this context, the essence of our study is whether the presumption of innocence, which is fundamentally a criminal law institution, can be observed in the process of taking a deportation decision, which is an administrative act under Turkish law.

Even in cases where no criminal charges have been brought, it can be argued that treating individuals as guilty by administrative authorities violates the presumption of innocence. For this reason, the presumption of innocence is a principle that applies before the defendant status is acquired upon acceptance of the indictment. Therefore, the presumption of innocence applies during the period beginning with the accusation of a crime against a person and ending when a conviction is finalized based on a conviction free from any reasonable doubt following a fair trial.

Article 54 of Law No. 6458 on Foreigners and International Protection, which determines which foreigners may be subject to deportation, also lists criminal acts among the grounds for deportation. In this context, the criminal act may serve as grounds for a decision to deport the foreigner in two ways, depending on the reasons for deportation specified by the legislature. The first is the deportation of foreigners who have been sentenced to imprisonment for a crime they have committed due to the enforcement of their sentence. Under Article 59 of Turkish Criminal Code No. 5237, foreigners who are deemed to be subject to deportation as a result of the assessment are those who have been sentenced to imprisonment and who, after a decision has been made to enforce the prison sentence or grant conditional release by applying a supervised release measure, have completed their sentence in any case. Therefore, there is no violation of the presumption of innocence in the case of foreigners who are subject to an assessment for deportation and decide to be deported after the execution of the prison sentence imposed by the criminal courts has been completed in accordance with the procedure envisaged by the legislator.

Other foreigners who may be deported because of the crime they committed are those who are also the perpetrators of acts constituting a crime. In this case, the legislator has not required that foreigners who are the subjects of acts considered grounds for deportation by the legislator be convicted of the alleged crime. However, in this case, the decision to deport a foreigner without a conviction by a criminal court for the alleged crime clearly violates the presumption of innocence. Principles specific to criminal law should be applicable to administrative sanctions to the extent that they are appropriate to their nature, unlike judicial penalties. Therefore, in ongoing criminal proceedings, the presumption of innocence should be applied without hesitation to the person accused of a crime, and it should also be applied to decisions to deport based on criminal charges.

¹Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004, RG 12.10.2004/25611.

²Kanun Numarası: 6458, Kabul Tarihi: 04.04.2013, RG 11.04.2013/28615.

Giriş

Türk Ceza Kanunu¹ (TCK) ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu² (YUKK)'ta suç teşkil eden bazı fiillerin yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınabilmesine dayanak sebep olarak belirlendiği görülmektedir. Bu çerçevede, YUKK m. 54/1-a uyarınca TCK m. 59'a yapılan atıfta, işledikleri suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilip de ceza infaz kurumlarında cezalarının infazı devam ederken haklarında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına veya koşullu salıverilmelerine karar verilen ve her halde hapis cezasının infazı tamamlanan yabancıların sınır dışı edilmesi gerektiğinin idarece değerlendirilmesi halinde Türkiye'den sınır dışı edilmelerine karar verilmek zorunda olduğu hükme bağlanmıştır. İlave olarak, YUKK m. 54/1'in (b), (c), (ç), (d) ve (k) bentlerinde, haklarında sınır dışı etme kararı alınması emredilen yabancıların bir kısmı, belli suçların failidirler. Bu bağlamda, yabancının terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olması, Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde sahte belge kullanması, Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlaması, kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturması, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğunun değerlendirilmesi, belli şartlarda çeşitli suç tiplerinin maddi unsurunu oluşturan fiiller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sınır dışı etme müessesesi Türk hukukunda bir yabancılar hukuku müeyyidesi olarak düzenlenmiş olmakla birlikte, sınır dışı etme sebeplerinin bir kısmının aynı zamanda suça konu fiil olarak nitelendirildiği dikkate alındığında, konunun ceza hukukundan ayırık tutulması eksik bir değerlendirmeye yol açar. Zira sınır dışı etme, her ne kadar idari tedbir niteliği taşısa da sınır dışı etme sebebinin suç teşkil eden fiillere tekabül ettiği hallerde, yabancı failin suç işlediği ülkenin ceza muhakemesine tabi olacağına kuşku yoktur. Bu halde, ceza muhakemesi hukukuna özgü ilke ve esasların, idari işlem niteliği taşıyan sınır dışı etme kararlarında uygulanabilirliği meselesi gündeme gelir.

Ceza muhakemesinde şüpheli ya da sanık hakkında yürütülen soruşturma/kovuşturma sürecinde göz önünde bulundurulacak âdil yargılama ilkesinin unsurlarından biri de suçsuzluk karinesidir. Temelde ceza muhakemesi hukuku müessesesi olan suçsuzluk karinesinin, Türk hukukunda idari bir işlem olarak vücut bulduğu için tamamen idari bir usulde yürütülen sınır dışı etme kararı alma sürecinde gözetilip gözetilemeyeceği üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda, Türk hukukunda bazı sınır dışı etme sebeplerinin aynı zamanda belli suç tiplerine karşılık geldiği dikkate alınarak, suç teşkil eden fiillerinden kaynaklı olarak haklarında sınır dışı etme kararı verilmesi öngörülen yabancıların sınır dışı etme tedbiri açısından suçsuzluk karinesinden yararlanıp yararlanamayacağı, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin konuya ilişkin düzenlemeleri ışığında ayrıntılarıyla incelenecek; idari uygulamanın aksi yöndeki kararları eleştirel bir gözle tartışma konusu edilecektir.

I. Sınır Dışı Etme İşlemine Genel Bakış

Devletler haiz oldukları ülkesel egemenlik yetkisinin bir gereği olarak yabancıların ülkelerine girişlerini ve ülkelerinden çıkışlarını kontrole tabi tutarlar³. Ülkesel egemenlik yetkisi, aynı zamanda yabancıların bulundukları ülkeden belli şartlarda sınır dışı edilmelerinin de hukuki dayanağını oluşturur⁴. Bu doğrultuda, milletlerarası örf ve âdet hukukunda da devletlerin sınır dışı etme yetkisi, onların ülkeleri üzerinde sahip

³Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk* (21. Baskı, Turhan 2021) 154.

⁴Guy S Goodwin-Gill, 'The Limits of The Power of Expulsion in Public International Law' (1975) 47(1) BYBIL 55, 55; Aydoğan Asar, *Yabancılar Hukuku* (3. Baskı, Seçkin 2017) 127; Pazarcı (n 3) 154.

oldukları egemenlik hakkının bir gereği olarak görülür⁵.

Sınır dışı etme kavramına ilişkin doktrinde çeşitli tanımlamalara gidilmiştir. Bunlardan hareketle, sınır dışı etme; devletlerin, ülke güvenliğini sağlamak ve kamu düzenini korumak amacıyla davranışları tehlike arz eden yabancıları rızalarına bakmaksızın ülkelerinden çıkarmalarını sağlayan bir yabancılar hukuku müessesesi olarak tarif edilebilir⁶.

Sınır dışı etme işlemi, vatandaş ve yabancı arasında eşitlik ilkesinin geçerli olduğu kişi dokunulmazlığı hakkının istisnalarından biri olarak kabul edilmektedir⁷. Bununla birlikte, sınır dışı etme kararının aynı zamanda kişinin yerleşme ve seyahat hürriyetini etkilemesi, devletlerin yabancıları ülke dışına çıkarma yetkisinin sınırlandırılmasını gerektirir⁸. Bu sebeple, devletlerin ülkelerindeki yabancıları sınır dışı etme konusunda sahip olduğu münhasır yetki, mutlak değildir⁹. Bu yetkinin kötüye kullanılması, sınır dışı etme kararının süjesi olan yabancı üzerinde temel hak ve hürriyet ihlallerine yol açabileceğinden, bir takım hukuki güvenceler getirilmiştir. Türk hukukunda da devletin sınır dışı etme yetkisi, kaynağını taraf olunan milletlerarası sözleşmeler¹⁰, kanuni düzenlemeler ve milletlerarası örf ve âdet hukukundan alan belirli sınırlamalara tabidir¹¹.

Görüldüğü üzere, sınır dışı etme, devletlerin yalnızca yabancı statüsünde olan kişiler için kullandığı bir yetkidir. Zira Anayasa m. 23/6'da kabul edilen vatandaşın sınır dışı edilmezliği ilkesi gereğince Türk vatandaşlarının hangi sebebe dayanılırsa dayanılsın sınır dışı edilmesi yasaktır¹². Bu bağlamda, hakkında sınır dışı etme kararı alınabilecek yabancı kişilerle kastedilen, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile arasında vatandaşlık bağı bulunmayanlardır (YUKK m. 3/1-ü). Birden çok devletin vatandaşlığına sahip kişiler ise, ancak vatandaşlıkları arasında Türk vatandaşlığının bulunmaması halinde sınır dışı edilebilirler¹³.

Sınır dışı etme kararının süjesi olmada belirleyici ölçüt, failin Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmaması olduğundan, hiçbir devletin vatandaşı olmayan vatansızların¹⁴ sınır dışı edilmesinde

⁵Rona Aybay ve Esra Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku* (3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2010) 227; Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku* (5. Baskı, Beta 2018) 99.

⁶Sınır dışı etme hakkında doktrinde yapılmış tanımlar için bkz. Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, *Yabancılar Hukuku* (27. Baskı, Beta 2022) 124; Gülören Tekinalp, *Türk Yabancılar Hukuku* (7. Baskı, Beta 2003) 94; Rona Aybay, 'Bir İnsan Hakkı Sorunu Olarak Sınır Dışı Edilme' (2003) 2 Maltepe ÜHFD 141, 142; Esra G Dardağan Kibar, 'Türk İdari Yargısında Sınır Dışı Etme Kararlarının Ele Alınması' in Kay Hailbronner, Bilgin Tiryakioğlu, Esin Küçük ve Katja Schneider (eds), *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2010) 522; Ergin Ergül, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme* (Yargı 2012) 39; Cemre Tüysüz, *Türk Hukukunda Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi* (On İki Levha 2023) 6; Bülent Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku* (6. Baskı, Seçkin 2016) 165; Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi' (2013) 108 TBBD 211, 212; Döndü Kuşçu, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri* (On İki Levha 2017) 3; Asar (n 4) 127; Ekşi (n 5) 99.

⁷Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, *Türk Yabancılar Hukuku* (7. Baskı, Savaş 2023) 110; Çelikel ve Öztekin Gelgel (n 6) 124; Tekinalp (n 6) 94.

⁸Aybay ve Dardağan Kibar (n. 5) 225 vd.

⁹Robert Jennings ve Arthur Watts, *Oppenheim's International Law, Volume 1* (9. Baskı, Oxford University Press 2008) 940; Ekşi (n 5) 99.

¹⁰Taraf olduğumuz AİHS (RG 19.03.1954/8662), sınır dışı edilmeye kanunî güvenceler konusunda hükümler getiren AİHS'ye Ek 7 No'lu Protokol (RG 08.04.2016/29678), sınır dışı etme yasağı konusunda hükümler getiren AİHS'ye Ek 4 No'lu Protokol (RG 26.02.1994/21861), Avrupa İkamet Sözleşmesi (RG 17.09.1989/20285), Avrupa Sosyal Şartı (RG 04.07.1989/20215), Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi (RG 05.09.1961/10898), Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Sözleşme (RG 08.07.2004/25516) sınır dışı etme müessesesinin Türk hukukundaki milletlerarası nitelikli temel düzenlemeleri olarak yerini almıştır. Sınır dışı etme konusunun milletlerarası sözleşmelerde düzenlenişi hakkında ayrıca bkz. K. Sedat Sirmen, 'Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar' (2009) 3 ABD 29, 35 vd.; Celil Akdoğan, *Sınır Dışı Etme İşlemlerine İlişkin Türk İdare Mahkemelerince Verilen Kararların AİHM İçtihatlarına Uygunluğu* (On İki Levha 2024) 17 vd.

¹¹Ekşi (n 5) 99; Bayraktaroğlu Özçelik (n 6) 212.

¹²Vatandaşın sınır dışı edilmezliği ilkesine, AİHS'ye Ek 4 No'lu Protokol m. 3/1'te de yer verilmiş; kimsenin vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu devletten bireysel ya da toplu bir işlem ile sınır dışı edilemeyeceği hükmüyle düzenleme altına alınmıştır.

¹³Kişinin birden fazla devlet vatandaşı olması ve söz konusu vatandaşlıklardan birinin Türk vatandaşlığı olması durumunda kendisi bakımından Türk hukukunun uygulanması, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) (Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728) m. 4/1-b'de açıkça hüküm altına alınmıştır.

¹⁴YUKK m. 3/1-ş uyarınca, herhangi bir devlet ile vatandaşlık bağı olmayanlar vatansız kabul edilmektedir.

bir engel yoktur. Bununla birlikte, vatansızların sınır dışı edilmesi konusu, YUKK m. 51/1-b'nin “*kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece vatansızlar sınır dışı edilemezler*” hükmü gözetilerek değerlendirilmelidir¹⁵. Buna göre, vatansızlar yalnızca kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturdıkları gerekçesiyle sınır dışı edilebilirler.

Türk hukukunda mülteciler¹⁶, şartlı mülteciler¹⁷ ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin¹⁸ dahil olduğu uluslararası koruma altındaki yabancıların sınır dışı edilmesi, içinde bulundukları şartlar nedeniyle özel sebeplere bağlı tutulmuştur (YUKK m. 54/2)¹⁹. Buna göre, uluslararası koruma başvuru sahipleri ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında, idarenin takdirine bağlı olmak üzere, yalnızca YUKK m. 54/1'in (b), (d) ve (k) bentleri uyarınca sınır dışı etme kararı alınabilir²⁰. Bu bakımdan, bahsi geçen yabancılardan yalnızca “terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar”, “kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar” ve “uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler” hakkında sınır dışı etme kararı alınması mümkündür.

Kanun koyucu, uluslararası koruma kapsamındaki yabancıların aksine, geçici koruma altındaki yabancıların²¹ sınır dışı edilmesine yönelik özel bir hüküm getirmemiştir. Ancak geçici koruma statüsünü haiz yabancıların sınır dışı edilmelerinin, geri gönderme yasağına aykırı olmamak şartıyla mümkün olabileceği sonucuna varılabilir²². Bu bakımdan, geçici korumanın bir yabancılar hukuku statüsü olduğu dikkate alındığında, aksine bir sınırlandırıcı hükmün bulunmadığı da göz önünde bulundurularak, geçici koruma altındaki yabancılar hakkında YUKK m. 54/1'de sayılan sebepler doğrultusunda sınır dışı etme kararı alınabileceği kanısındayız²³.

¹⁵Türkiye'nin de taraf olduğu Vatansızların Hukuki Durumları Hakkında Sözleşme (RG 25.10.2014/29156) m. 31 uyarınca, vatansızların sınır dışı edilmesinin ancak ulusal güvenlik ve kamu düzeni ile ilgili nedenlerden dolayı gerçekleştirilebilmesi mümkündür.

¹⁶YUKK m. 61 uyarınca, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”

¹⁷YUKK m. 62 uyarınca, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”

¹⁸YUKK m. 63 uyarınca, “mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek veya işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak ya da uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”

¹⁹Türkiye'nin de taraf olduğu Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi m. 32/1 uyarınca, mültecilerin ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edilmeleri yasaktır.

²⁰YUKK m. 54/2'de 2016 yılında yapılan kanun değişikliği öncesinde, uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin sadece “ülke güvenliği için tehlike oluşturdıklarına dair ciddi emareler bulunması veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri” durumunda sınır dışı edilebilecekleri hüküm altına alınmıştı.

²¹YUKK m. 91 uyarınca, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” Aynı şekilde, Geçici Koruma Yönetmeliği (RG 22.10.2014/29153) m. 7/1'de geçici koruma; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara tanınan statü” olarak tarif edilmiştir.

²²Neşe Baran Çelik, ‘Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri’ (2015) Özel Sayı (1) İnönü ÜHFD 67, 130; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 7) 118; Tüysüz (n 6) 72 vd. Aksi yönde bkz. Ayşe Yasemin Aydoğmuş, ‘Türk Hukukunda Geçici Korumadan Yararlananların Sınır Dışı Edilmesi’ (2017) 37 (2) PPIL 141, 160 vd.; Çelikel ve Öztekin Gelgel (n 6) 129.

²³Geçici koruma altındaki yabancıların sınır dışı edilme sebeplerinin belirlenmesinde YUKK m. 54/2'nin uygulanması, dolayısıyla uluslararası koruma statüsünü haiz yabancı gibi muamele görmesi gerektiğine ilişkin aksi yöndeki görüş için bkz. Doğa Elçin, ‘Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar’ (2016) 124 TBB 9, 41; Işıl Egemen Demir, ‘YUKK Kapsamında Uluslararası Koruma Statüsü Sahiplerinin ve Sığınmacıların Ülkeden Uzaklaştırılması’ (2015) 2 Maltepe ÜHFD 37, 61; Baran Çelik (n 22) 130; Kuşcu (n 6) 111. Geçici koruma altındaki yabancıların YUKK m. 54/1'de sayılan

Kanun koyucu, YUKK'un dördüncü bölümünü (m. 52-60/A) "Sınır Dışı Etme" müessesesine ayırmıştır²⁴. Bu çerçevede, yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmasına gerekçe oluşturacak sebepler sınırlı sayıda olacak şekilde belirlenmiştir. Buna göre, YUKK m. 54/1 gereğince hakkında sınır dışı etme kararı alınması zorunlu olan yabancılar şunlardır: "5237 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler", "terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar", "Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar", "Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar", "kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar", "vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler", "ikamet izinleri iptal edilenler", "ikamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler", "çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler", "Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler", "hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler", "uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüsü sona eren veya iptal edilen kişilerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar", "ikamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar", "uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler."

Kanun koyucu, sınır dışı edilmesi gereken yabancılar kapsamında olsa dahi YUKK m. 55/1'de sayılan sebeplerden birinin varlığı halinde sınır dışı etme kararı alınmasına engel teşkil eden halleri ise ayrıca belirlemiştir. Buna göre, "sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar; ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler; hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar; mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları; tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları" hakkında her ne sebeple olursa olsun sınır dışı etme kararı alınamaz²⁵. Kaldı ki, YUKK m. 4'te düzenleme altına alınan geri gönderme yasağı gereğince, sınır dışı edilme sebeplerini haiz bir yabancıya işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilmesi yasaktır²⁶.

sebepler mi yoksa uluslararası koruma statüsü altındaki kişilerin sınır dışı edilmesini düzenleyen YUKK m. 54/2 uyarınca mı sınır dışı edileceği konusunda mevzuatta açık bir düzenleme olmaması sebebiyle konunun belirsizlik arz ettiğine, bu boşluğun doldurulması için Geçici Koruma Yönetmeliğinde özel bir düzenlemeye yer verilmesinin elzem olduğuna yönelik görüş için ayrıca bkz. Nuray Ekşi, 'Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Geçici Koruma Usulü, Sağlanan Haklar ve Geçici Korumanın Sona Ermesi' (2014) 88 (6) İBD 65, 83.

²⁴YUKK'un yürürlüğü öncesi dönemde sınır dışı etme sebeplerinin düzenleniş ve konuya ilişkin mevzuat hükümleri için bkz. Halûk Kabaaloğlu ve Nuray Ekşi, 'Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi' (2004) 24 (1-2) Prof. Dr. Sevin Toluner'e Armağan MHB 503, 503 vd.

²⁵YUKK'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (YUKKUY) (RG 17.03.2016/29656) m. 52/1'de ise YUKK m. 55'te sayılanların yanı sıra şu yabancılar hakkında da sınır dışı etme kararı alınmayacağı belirtilmiştir: "a) Vizesi veya ikamet izinleri iptal edilenlerden on gün içinde çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler, b) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlardan çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler, c) Vize olarak veya vize muafiyetiyle gelen ve ikamet izni talepleri reddedilenlerden vize süresi veya vize muafiyeti sürelerini kullananlar, ç) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenlerden çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler, d) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlardan çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler, e) Uluslararası koruma başvurusunu geri çeken ya da geri çekmiş sayılan yabancıardan dava hakkından feragat ettiğini ve gönüllü olarak ülkesine dönmek istediğini yazılı olarak beyan edenler, f) Uluslararası koruma başvurusunu geri çeken ya da geri çekmiş sayılan yabancıardan dava hakkından feragat ettiğini yazılı olarak beyan eden ve Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunanlar, g) Mahkemece kesin karar verilene kadar, Uluslararası koruma başvuru sahiplerinden kabul edilemez başvuru ve hızlandırılmış değerlendirme çerçevesinde yargı yoluna başvuranlar."

²⁶Geri gönderme yasağı konusunda detaylı bilgi için bkz. Aslı Bayata Canyaş, 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi' (2015) 5 (1) HHFD 73, 75 vd.

II. Suçsuzluk Karinesinin Sınır Dışı Etme İşlemine Etkisi

A. Suçsuzluk Karinesi Kavramı

Çağdaş hukuk sistemlerinin alameti farikalarından biri kabul edilen âdil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri de hiç şüphesiz suçsuzluk karinesidir²⁷. Uygulamada ve doktrinde “masumiyet karinesi” ile eş anlamlı olarak da kullanılan bu ilke²⁸, temel hak ve hürriyetlerin korunması bakımından önemli bir işleve sahiptir²⁹.

Pozitif temellerini “*Suçluluğu kanıtlanana kadar her insan masum sayılır*” ilkesine yer veren Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi (İHEB)’nin 9. paragrafından alan suçsuzluk karinesi, temel hak ve hürriyetlere temas eden niteliğiyle tarihsel süreç içerisinde birçok ulusüstü insan hakları belgesine konu edilmiştir. Bu yönüyle, suçsuzluk karinesinin evrensel bir ilke özelliği gösterdiği söylenebilir³⁰. Bu bağlamda, İHEB’de kabul edilmiş “*Hiç kimse, işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkûm edilemez*” hükmü (m. 11/2) dolaylı da olsa suçsuzluk karinesine temas etmektedir. Aynı şekilde, AİHS’de âdil yargılanma hakkının kapsamı içinde olmak üzere “*Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır*” hükmüyle (m. 6/2) suçsuzluk karinesi³¹ koruma altına alınmıştır³².

Türk anayasa hukuku açısından bakıldığında, suçsuzluk karinesi ilk kez 1982 Anayasası’nda düzenleme altına alınmıştır. Anayasa’nın temel haklar ve ödevleri düzenleyen ikinci kısmının “*kişinin hakları ve ödevleri*” başlığını taşıyan ikinci bölümünde hakların korunmasıyla ilgili bir ilke olarak yer alan suçsuzluk karinesi şöyle ifade edilmiştir: “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz*” (m. 38/4)³³. İlave olarak, suçsuzluk karinesi, Anayasa’nın 15. maddesinin 4. fıkrasında, olağanüstü yönetim usulleri altında dahi dokunulamayan sert çekirdekli temel haklardan biri olarak nitelendirilmiştir³⁴. Bu özelliği, suçsuzluk karinesinin temel hak ve hürriyetlerin kullanımının kısmen ya da tamamen durdurulduğu hallerde dahi dokunulamayacak haklardan biri olması anlamına gelmektedir³⁵.

²⁷Richard L. Lippke, ‘The Presumption of Innocence in The Trial Setting’ (2015) 28 (2) Tatio Juris-International Journal of Jurisprudence and Philosophy of Law 159, 161; Liz Campbell, ‘Criminal Labes, the European Convention on Human Rights and the Presumption of Innocence’ (2013) 76 (4) The Modern Law Review 681, 682; Sulhi Dönmezer, ‘Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler’ Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan (Beta 1998) 67; Veli Özer Özbek, ‘Masumiyet Karinesi ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etki Eden Sonuçları’ Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu Bildiri Kitabı (Özel 2022) 29, 31; İlhan Üzülmöz, ‘Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları’ (2005) 58 TBBD 41, 42; Önder Tozman, ‘Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları’ (2007) 11 (3-4) EÜHFD 315, 316; Gökhan Çayan, ‘Masumiyet Karinesi Doktrini’ (2020) 42 TAAD 49, 51.

²⁸Terim sorunu bağlamında açıklamalar için ayrıca bkz. Metin Feyzioğlu, ‘Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ (1999) 48 (1-4) AÜHFD 135, 137 vd.; Hatice Derya Ormanoğlu, ‘Anayasal Bağlamda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Boyutuy-la Suçsuzluk Karinesi’ (2016) 65 (4) AÜHFD 2241, 2243 vd.

²⁹Onur Kaplan, ‘İdari Yaptırımlarda Masumiyet Karinesi ve Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarındaki Yaklaşımı’ (2019) 1 Suç ve Ceza 71, 76.

³⁰Konu hakkında bkz. Feyzioğlu (n 28) 135.

³¹AİHS m. 6/2’nin İngilizce metni “*Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law*” şeklinde düzenlenmiş olup; “*masum sayılır*” anlamında kullanılan “*presumed innocent*” ibaresi, fıkra metninde masumiyet karinesinin tercih edilmesi olarak ifade edilebilir. Nitekim Adalet Bakanlığı’nın resmi tercümesinde de <<http://www.inhak.adalet.gov.tr/temel/aihs.pdf>> “masumiyet karinesi” kavramının tercih edildiği görülmektedir.

³²Detaylı bilgi için bkz. Campbell (n 27) 682 vd.

³³Anayasa’nın 38. maddesinin gerekçesi ise şu şekilde kaleme alınmıştır: “... Saniğin, kesin mahkûmiyet hükmüne kadar suçsuz sayılması demek, kendisinin, suçsuzluğunu ispat mükellefiyetinde olmadığı; beyyine külfetinin iddiacıya ait bulunduğu demektir. Bu karine, iddiacının, suç iddiasını makul şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispat etmesiyle çürütülmüş olacak ve bu halde de mahkeme mahkûmiyet hükmünü verecek; aksi takdirde beraat kararı alacaktır”

³⁴Bu hususta ayrıca bkz. Osman Korkut Kanadoğlu, ‘Anayasal Bir İlke Olarak Masumiyet Karinesi’ Prof. Dr. Mümtaz Soysal’a Armağan (Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları 2009) 370.

³⁵Üzülmöz (n 27) 44.

Türk hukukunda anayasal güvence altına alınan suçsuzluk karinesi, esasen bir ceza muhakemesi hukuku müessesesi olmasına karşın, konuyla bağlantılı mevzuatlarda doğrudan düzenlenmiş değildir. Öyle ki, suçsuzluk karinesine ilişkin bir hüküm Ceza Muhakemesi Kanunu³⁶ (CMK)'da bulunmamaktadır. Keza, maddi ceza hukukunu düzenleyen TCK'da bahsi geçen ilkeye ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Yalnızca TCK'nın "gizliliğin ihlali" başlıklı 285. maddesinin 1 fıkrasının (a) bendinde³⁷ dolaylı da olsa "suçlu sayılmama karinesi" tabirine yer verilmiştir.

Suçsuzluk karinesi, düzenleme gördüğü hukuki metinlerden hareketle, genel itibariyle âdil yargılanma hakkının bir unsuru olarak kabul edilmiş görünmekle birlikte, kavramsal olarak tanımlanmış değildir. Bu sebeple suçsuzluk karinesi kavramı, doktrinde en genel anlamda şöyle açıklanmaktadır: "bir suçtan dolayı soruşturulan ya da kovuşturulan kişinin, suçluluğu kesinleşmiş mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar suçlu sayılmaması"³⁸. Bu yönüyle suçsuzluk karinesinin temel bir hak olarak nitelendirildiği söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi (AYM)'nin vermiş olduğu birçok kararda, suçsuzluk karinesinin temel bir hak olarak kabul edildiği görülmektedir³⁹.

Görüldüğü üzere, suçsuzluk karinesi, kişinin suçsuz olduğunun varsayılmasına karşılık gelen bir temel haktır. Bu çerçevede, suçsuzluk karinesi kavramının lafzından, kişinin suçsuzluğunun, her ne kadar aksi ispat edilebilen bir karineye bağlanmış olması gibi bir çıkarım yapılabilmekle birlikte, aslında karinelerin genel özelliğinin aksine, kişi için suçsuz olduğu varsayımı ile hareket edilmesini gerektiren temel bir hak bahsedilmiştir⁴⁰. Ancak bu sonuç, her durumda kesin surette kişinin suçsuzluğu üzerine kurulmuş da değildir. Bir diğer ifadeyle, bir kimse hakkında suç isnadında bulunulduğunda, suçsuzluk karinesi gereğince suçlu ya da suçsuz olduğuna dair bir çıkarım yapılamamakta, ancak kişi şüpheli/sanık sıfatından da tamamen kurtulmuş olmamaktadır⁴¹. Suçsuzluk karinesinin ceza muhakemesi bakımından doğurduğu sonuçlardan biri de "şüpheden sanık yararlanır" ilkesi olduğundan, kanunen suçsuz kabul edilen bir kimse, suç işlediği kesin surette tespit edilmedikçe suçlu sayılamaz. Sanığın mahkûm edilebilmesi için suçsuzluk karinesinin bertaraf edilmesi, başka bir deyişle sanığın suçu işlediğine dair tam bir yargıya ve vicdani kanaate ulaşılması gerekir. Bu doğrultuda, Türk ceza muhakemesinde de soruşturma ve kovuşturma süreci, kişinin suçlu olduğu ön kabulüne değil, bilakis suçsuzluk varsayımı üzerine kurulmuştur⁴². Zira suçsuzluk karinesinden yararlanan kişinin suçsuz olduğu varsayımına birlikte, ilgili kişi aynı zamanda işlendiği iddia edilen suçun makul şüphelisi olmayı sürdürmektedir⁴³.

B. Suçsuzluk Karinesinin Uygulama Alanı Bakımından Sınır Dışı Etme

Sınır dışı etme kararının idari makamlarca alındığı hallerde, bu işlemin süjesi yabancıların âdil yargılanma hakkının bir gereği olarak suçsuzluk karinesinden yararlanıp yararlanamayacağı konusu tartışmaya açıktır. Bu konuda yapılacak değerlendirmede öncelikle suçsuzluk karinesinin uygulama alanının tespiti gerekir. Bu sebeple sınır dışı etme kararı alınma sürecinde idari makamlarca suçsuzluk karinesinin de temel haklardan

³⁶Kanun Numarası: 5271, Kabul Tarihi: 04.12.2004, RG 17.12.2004/25673.

³⁷TCK'nın 6352 sayılı Kanunun 92'nci maddesi ile değişik 285. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi: "Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi."

³⁸Suçsuzluk karinesine ilişkin tanımlar için bkz. Lippke (n 27) 160; Campbell (n 27) 682; Dönmezer (n 27) 67; Özbek (n 27) 30; Üzülmmez (n 27) 42; Çayan (n 27) 51.

³⁹Örneğin AYM, itiraz yolu kapsamında verdiği bir kararda, suçsuzluk karinesini "hakkında suç isnadı bulunan kişinin, âdil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılmasını güvence altına alan temel bir hak" olarak açıklamıştır: E. 2018/101, K. 2019/3, 13.02.2019 (RG 20.03.2019/30720).

⁴⁰Üzülmmez (n 27) 43; Feyzioğlu (n 28) 139.

⁴¹Özbek (n 27) 31.

⁴²A. Caner Yenidünya, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Masumiyet Karinesi' (2004) 5 GHD 20, 21.

⁴³Çayan (n 27) 195.

biri olarak gözetilip gözetilemeyeceği, anılan karinenin salt cezai suç isnatlarında mı uygulanacağı sorusuna verilecek cevaba göre açıklanabilir.

Suçsuzluk karinesinin “suç” kavramından hareketle adlandırılması, ilkenin salt ceza hukukuna has bir müessese olduğuna ilişkin bir çıkarıma yol açabilir. Nitekim suçsuzluk karinesi genellikle ceza muhakemesine hâkim ilkeler kapsamına dahil edilmektedir. Hal böyle olmakla beraber, âdil yargılanma hakkının bir unsuru olması, suçsuzluk karinesini hukukun diğer alanlarıyla da bağlantılı kılmaktadır. Örneğin, suç işlediği iddia edilen bir işçinin taraf olduğu iş sözleşmesinin bu gerekçeyle işveren tarafından feshi, suçsuzluk karinesinin bireysel iş hukukuna temas eden bir yönüdür. Suçsuzluk karinesinin ceza hukuku dışındaki diğer hukuk dalları bakımından da hukuki sonuçları olacağı düşünüldüğünde, karinenin salt ceza hukukuna özgülenmesi, hakkında suç isnadında bulunan kişiler açısından telafisi güç ya da imkânsız sonuçların doğmasına sebep olabilir⁴⁴.

Suçsuzluk karinesinin temelde bir ceza muhakemesi hukuku ilkesi olarak görülmesi, uygulama alanına idari makamlarca verilen sınır dışı etme kararlarının dahil olup olmadığı noktasında tereddüt uyandırabilir. Bu kapsamda, suç teşkil eden fiillerin sınır dışı etme işlemlerine gerekçe teşkil ettiği hallerde, suçun faili olan yabancılar bakımından suçsuzluk karinesinin uygulanabilirliği, bu karineye anayasal dayanak oluşturan Anayasanın 38. maddesinin 4. fıkrası ile Türkiye’nin de taraf olduğu AİHS’nin 6. maddesinin 2. fıkrasının uygulama alanının tayinini gerektirir.

1. Anayasal Düzenleme Açısından Değerlendirme

Anayasa m. 38/4’te “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz” ifadesiyle hüküm altına alınan suçsuzluk karinesinin uygulama alanına bir açıklık getirilmemiştir. Ancak madde başlığının “Suç ve cezalara ilişkin esaslar” şeklinde belirlenmesi, Anayasa m. 38’in esasen kanun koyucuyu ve yargı organlarını sınırlandırmaya yönelik bir işleve sahip olduğuna ilişkin bir çıkarıma müsait gözükmemektedir. İlave olarak, Anayasanın 38. maddesine bir bütün olarak bakıldığında, idari makamlara yönelik olarak getirildiği açıkça anlaşılan tek hükmün, 11. fıkradaki idarenin, Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından kanunla getirilebilecek istisnalar saklı olmak üzere, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucu doğuran bir müeyyide uygulayamayacağını öngören düzenleme olduğu söylenebilir. Bu bakımdan, suçsuzluk karinesinin düzenlendiği Anayasa m. 38/4’ün idari makamları sınırlandırma amaçlı bir ilke olarak getirilmediği sonucuna varılabilir.

Anayasa m. 38’in lafzından hareketle varılabilecek böyle bir neticenin, olması gereken hukuk açısından yerinde olmadığı kanısındayız. Zira Anayasa m. 11/1’de anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organları yanında idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağladığının açıkça ifade edilmesi karşısında, anayasal bir hüküm olarak teminat gören suçsuzluk karinesinin idari makamlarca gözetilmesi gereken bir temel hukuk kuralı olduğu sonucuna varılabilir. Başka bir deyişle, suçsuzluk karinesi, idari makamları da sınırlandıran bir ilke olarak yorumlanmalıdır⁴⁵. Bu bakımdan, salt Anayasa m. 38/4’ün lafzından hareketle idari bir işlemle suçsuzluk karinesinin ihlaline yol açılmasının anayasal açıdan koruma görmediği ifade edilmemelidir; amaçsal yorum da gözetilerek aksi yönde sonuca varılmalıdır. AYM tarafından verilmiş birçok kararda suçsuzluk karinesinin, kişinin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, yargılama makamları yanında kamu otoriteleri tarafından da suçlu olarak nitelendirilmemesi ve suçlu muamelesine tabi tutulmamasının güvence altına alınması olarak tanımlandığı dikkate alındığında⁴⁶, idari makamların alacağı kararlarda da

⁴⁴Olgun Değirmenci, ‘Temel Hukuki Metinlerde Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı İlişkisi’, *Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Özel 2022) 44, 57.

⁴⁵Suçsuzluk karinesinin genel olarak idari işlemleri de uygulama alanına dahil edecek şekilde geniş yoruma tabi olması gerektiğini savunan doktrindeki benzer bir görüş için bkz. Sibel Inceoğlu, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme* (3. Baskı, Beta 2013) 259.

⁴⁶AYM, *Gurbet Çoban Başvurusu* (B. No: 2019/38857, 17.11.2021; AYM, *Gülsüm Kestaneci Başvurusu* (B. No: 2018/7477, 27.10.2021) <<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>> Erişim Tarihi: 13.02.2026.

anılan karineye aykırı hareket etmemesi gerektiği ifade edilebilir⁴⁷. Bu sebeple, yürütülmekte olan ceza muhakemesi işlemlerinde suçsuzluk karinesi, hakkında suç isnadında bulunan kişi hakkında nasıl tereddütsüz uygulanıyorsa, suç isnadına bağlanmış idari tedbir kararlarında da uygulanabilmelidir⁴⁸. Nitekim doktrinde de Anayasa m. 38/4'ün sadece yargılama makamlarını değil tüm kamu makamlarını bağladığı ileri sürülmektedir⁴⁹. İlave olarak, Anayasa'da sert çekirdekli temel haklar arasında sayılması, suçsuzluk karinesine idari makamların işlemlerini de içine alan daha kapsamlı bir güvence sunulduğunu gösteren bir ölçüt olarak görülmektedir⁵⁰. Bu bakımdan, devletin, bir kimsenin suç işlediği şüphesine dayanarak yapmış olduğu idari eylem ve işlemlerinin kişiyi esaslı olarak etkilediği hallerde suçsuzluk karinesinin devreye girmesi gerektiği açıktır⁵¹.

Bu açıklamalardan hareketle, olması gereken hukuk bakımından, idari makamların yetkisine bırakılan sınır dışı etme işlemleri de suçsuzluk karinesinin uygulama alanına dahil edilmelidir. Doktrinde haklı olarak ifade edildiği üzere, ceza hukukuna özgü ilkeler, yargısal nitelikteki adli cezalardan farklı olarak idari yaptırımlara da bünyesine uygun düştüğü ölçüde uygulanabilir olmalıdır⁵². Sınır dışı etme kararlarının yabancı hakkındaki bir suç isnadına dayalı olarak alındığı hallerde suçsuzluk karinesinin işletilmesi hukuk devletinin bir gereği sayılmalıdır. Dolayısıyla, sınır dışı etme kararının suç teşkil eden bir fiile dayanılarak alındığı hallerde, yabancı failin suçsuzluk karinesinden yararlandırılması icap eder. Suçsuzluk karinesinin uygulanmasıyla, yabancının suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan hakkında sınır dışı etme kararı alınmaması böylece güvence altına alınmalıdır. Elbette sınır dışı etme kararı alınması, bu idari işlemin süjesi yabancının suçlu olarak nitelendirilmesi şeklinde bir sonuca yol açmayacaktır. Ancak sınır dışı etme işleminin ilgili yabancının ülke dışına çıkarılması gibi ağır bir netice doğuracağı dikkate alındığında, hakkında suç isnadı bulunan yabancının suçsuzluk karinesine tabi tutulmasının âdil yargılanma hakkı bakımından etkili bir çözüm olacağı kanısındayız. Bununla birlikte, halihazırda AYM, konuyla bağlantılı olarak, sınır dışı etme işlemlerini konu alan uyuşmazlıkları içeren yargılamaların, Anayasanın 36. maddesinde koruma altına alınan âdil yargılanma hakkının ortak koruma alanı kapsamı dışında kaldığı gerekçesiyle, başvuruların konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna hükmetmektedir⁵³.

2. AİHM Kararları Işığında AİHS'nin 6. Maddesi Açısından Değerlendirme

Suçsuzluk karinesi, AİHS m. 6/2'de âdil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak teminat altına alınmıştır. Bu çerçevede, sınır dışı etme işleminin süjesi yabancıların suçsuzluk karinesinden yararlanıp yararlanamayacakları, başka bir ifadeyle isnat edilen suçun sınır dışı etme sebebi oluşturduğu hallerde haklarında mahkûmiyet kararı alınmamışken ülkeden sınır dışı edilmelerine karar verilen yabancıların âdil

⁴⁷AYM, *Coşkun Taştan Başvurusu* (B. No: 2016/56443, 02.06.2020); AYM, *Yıldız Oto Ağca (2) Başvurusu* (B. No: 2013/7038, 23.03.2016) <<https://kararlarb.ilgibankasi.anayasa.gov.tr>> Erişim Tarihi: 13.02.2026. AYM'ce verilmiş bir diğer kararda, suçsuzluk karinesinin, ceza yargılaması kapsamında bir usul güvencesi olmasına karşın, buna ilişkin korumanın uygulanabilir olması ve etkili şekilde sağlanabilmesi için kamu görevlileri ve otoritelerinin de kişinin suçlu muamelesine maruz kalmalarının önüne geçmesi gerektiğine işaret etmiştir: *Mustafa Akın Başvurusu* (B. No.: 2013/2696, 09.09.2015) <<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>> Erişim Tarihi: 13.02.2026.

⁴⁸Suçsuzluk karinesinin hem yürütülmekte olan ceza yargılamasında hem de ceza yargılaması niteliğinde olmayan hukuk, idari ve disiplin gibi diğer yargılamalarda da özen gösterilmesi gereken bir ilke olduğuna ilişkin benzer bir görüş için bkz. Akif Yıldırım, 'Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku Boyutu)' (2016) 26 (1) TAAD 333, 353.

⁴⁹Yıldırım (n 48) 352; Feyzioğlu (n 28) 141; İnceoğlu (n 44) 259. Suçsuzluk karinesinin yalnızca ceza yargılaması ile sınırlı olmayan, onun boyutları aşan, bu sebeple idari mahiyetli yaptırımlar bakımından da hüküm ifade etmesi gereken bir ilke sayılması gerektiğini savunan benzer bir başka görüş için bkz. Kaplan (n 29) 82.

⁵⁰Üzülmez (n 27) 45.

⁵¹Feyzioğlu (n 28) 145.

⁵²Özge Aksoy, 'Türk Hukukunda İdari Yargının Görev Alanına Yasal Müdahaleler ve Anayasa' (2012) 11 (1) GÜHFD 67, 80.

⁵³AYM, *Luay Abdulsattar Ameen Ameen Başvurusu* (B. No.: 2020/11244, 13.04.2022); *Aigul Mavlianova Başvurusu* (B. No.: 2016/6293, 09.01.2017) <<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>> Erişim Tarihi: 13.02.2026.

yargılanma hakkı açısından durumları izah gerektirir⁵⁴.

Suçsuzluk karinesinin sınır dışı etme işlemlerine uygulanabilirliği, söz konusu karinenin dayanağını oluşturan AİHS'nin "âdil yargılanma hakkı" başlıklı 6. maddesinin uygulama alanında kalmasına bağlıdır. AİHS m. 6/1'in uygulama alanını medeni hak ve yükümlülükler (*civil rights and obligations*) ile suç isnadı (*criminal charge*) konuları oluşturmaktadır⁵⁵. Bu bakımdan, düzenlemenin uygulama alanı dışında kalan konularda âdil yargılanma hakkının öngördüğü hukuki koruma devreye girmez.

AİHS m. 6/1'in uygulama alanında kalan medeni hak ve yükümlülükler ile suç isnadı kavramları, taraf devletlerin iç hukuklarındaki anlamlarına göre değil, onlardan bağımsız şekilde yorumlanmaktadır⁵⁶. Nitekim AİHM içtihatlarında bu kavramların içeriğinin belirlenmesinde otonom (özerk) yorumun esas alınması gerektiğine açıkça vurgu yapılmıştır⁵⁷. Böylece AİHS'de soyut iki kavram olarak yer alan medeni hak ve yükümlülükler ile suç isnadının kapsamına dahil konular, AİHM içtihatlarıyla somutlaştırılmaya çalışılmıştır⁵⁸. Başka bir ifadeyle, bahsi geçen kavramların bağımsızlığından hareketle, uyuşmazlığın niteliği ve içeriği gözetilerek AİHS'ye taraf devletlerin tamamı için geçerli olacak bir standardizasyon sağlanması tercih edilmiştir⁵⁹. Bu bağlamda, AİHS m. 6/1'in uygulama alanını sınırlandıran konulardan ilki olan medeni hak ve yükümlülüklerle, esasen özel hukuk kaynaklı uyuşmazlıkların anlaşıldığı görülmektedir⁶⁰. AİHM'in medeni hak ve yükümlülükler kavramı çerçevesinde yaptığı değerlendirmelerde, bir hakkın kamu hukuku alanına girmesi, hak sahibinin âdil yargılanma hakkının güvence altına alınmasına yönelik koruma talep edememesine yol açacağına vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla, kamu hukukuna has bir müessese özelliği gösteren sınır dışı etme işleminin özel hukuk kapsamında kalan medeni hak ve yükümlülükler bakımından AİHS m. 6/1'in uygulama alanına dahil edilemeyeceği sonuca varılmaktadır. Öyle ki, AİHM kişinin özel hayatı, aile hayatı ve çalışma hakkını etkilese dahi, idari nitelikli sınır dışı etme kararlarına yönelik âdil yargılanma hakkının ihlaline ilişkin talepleri reddetmektedir⁶¹.

Çalışma konumuz açısından esas önem arz eden husus, AİHS m. 6/1'in uygulama alanına dahil edilen konulardan diğerini oluşturan suç isnadıdır. Zira suçsuzluk karinesinin temelinde esasen suç isnadı yatmaktadır. Bu sebeple, suçsuzluk karinesini koruma altına alan AİHS m. 6/2'nin uygulama alanının da suç isnadıyla sınırlı olduğunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla, suç isnadı kavramının izahı, özellikle de sınır dışı etme işlemlerinin belli şartlarda ilgili yabancı bakımından suç isnadı niteliği taşıyıp taşımadığı,

⁵⁴Yabancıların sınır dışı edilmesinin ihlaline yol açabileceği AİHS ve AİHS'ye Ek Protokollerde koruma altına alınmış başkaca temel hak ve hürriyetleri de bulunmaktadır. Bu çerçevede, yaşam hakkı, işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı, özgürlük ve güvenlik hakkı, özel ve aile hayatına saygı hakkı, etkili başvuru hakkı, ayrımcılık yasağı, toplu olarak sınır dışı edilme yasağı ve muhakemenin âdil bir şekilde yürütülmesi için gerekli hakların sınır dışı etme işlemi ile ihlal edilmesi ilgili taraf devletin sorumluluğuna yol açar. Çalışma konumuz âdil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan suçsuzluk karinesinin sınır dışı etme işlemlerinde uygulanabilirliği ile sınırlandırıldığından, diğer temel hak ve hürriyetler inceleme dışında bırakılmıştır.

⁵⁵AİHS m. 6/1 uyarınca, herkes davasının medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklar ile cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.

⁵⁶AİHS m. 6 bağlamında medeni hak ve yükümlülükler ile suç isnadı kavramları hakkında detaylı olarak bkz. Nuala Mole ve Catharina Harby, *Âdil Yargılanma Hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz* (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2005) 11 vd.; Inceoğlu (n 45) 12 vd.

⁵⁷Bir konunun medeni hak ve yükümlülükler ile suç isnadı kapsamında değerlendirilebilmesi için uygulanan mevzuatın niteliği ve kararın verildiği makamın adli ya da idari organ olmasının önem arz etmediğini, bu sebeple söz konusu konuların otonom yönü esas alınarak yoruma gidilmesi gerektiğini ifade eden örnek AİHM kararları için bkz. *Ringeisen v. Austria kararı* (B. No.: 2614/65, 16.07.1971) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57565>>; *Adolf v. Austria kararı* (B. No.: 8269/78, 26.03.1982) <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57417>>; *Bentham v. the Netherlands kararı* (B. No.: 8848/80, 23.10.1985) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57436>> Erişim Tarihi: 13.02.2026.

⁵⁸Ezgi Çırak, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkının Uygulama Alanı' (2019) 21 DEÜHFD 997, 999.

⁵⁹Nuray Ekşi, 'İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. Maddesinin Yabancıların Sınır Dışı Edilmesine Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu' (2009) 29 (1-2) MHB 119, 123; Mole ve Harby (n 56) 11 vd.; Inceoğlu (n 45) 12.

⁶⁰Abdullah Çelik, *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2014) 10; N. Serhat Kaşıkara, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesi Çerçevesinde Medenî Hak ve Yükümlülük Kavramı' (2011) 2 (4) TAAD 233, 251 vd.

⁶¹AİHM'in bu yönde verdiği bir karar için bkz. *Maaouia v France kararı* (B. No.: 39652/98, 05.11.2000) <<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-58847%22>> Erişim Tarihi: 13.02.2026.

alanına dahil edilmesine engel teşkil edeceğine ilişkin temel gerekçelerden biri olarak görmüştür⁶⁹. Öyle ki, AİHM vermiş olduğu bir başka kararda, suç faaliyeti şüphesine dayansa dahi güvenlik gerekçesiyle alınan sınır dışı etme işleminin ceza niteliğinde bir yaptırım olmadığı gerekçesiyle suç isnadı olarak kabul edilemeyeceğine hükmetmiştir⁷⁰.

Sınır dışı etme işlemlerinin AİHS m. 6'nın sağladığı güvencenin dışında kaldığı, dolayısıyla sınır dışı etme kararının süjesi yabancıların âdil yargılanma hakkının ihlaline yönelik yaptıkları başvurularının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğu yönündeki AİHM içtihatlarının eleştiriye hak ettiği kanısındayız. Zira suçsuzluk karinesinin salt cezai yaptırımlar bakımından uygulanabileceğinin kabulü, karineyle ulaşılmak istenen korumanın etkisini zayıflatır. Oysa suçsuzluk karinesinin kapsamının idari makamlarca kişilere yönelik suç ithamı temelli idari işlemlerde de hüküm ifade edecek şekilde genişletilmesi, AİHS'nin temel hak ve hürriyetlere yönelik koruma hedefiyle daha bağdaşır olacaktır.

Bu açıklamalardan hareketle, olması gereken hukuk açısından, AİHS m. 6/2'nin uygulama alanına dahil edilmesi kapsamında yapılacak belirlemede sınır dışı etme işlemlerinin ikili bir ayrıma tabi tutulması gerektiği kanısındayız. Zira bir kimse hakkında sınır dışı etme kararı alınması, her durumda kendisine suç isnadında bulunulması olarak anlaşılmamalıdır. Aşağıda detaylarıyla izah edileceği üzere, sınır dışı etme sebeplerinin bazılarında yabancıların sınır dışı etme işlemine konu fiili suç teşkil etmemektedir. Suç isnadından bahsedilemeyen bu gibi hallerde suçsuzluk karinesinin ihlalinden söz edilemez. Aksine, haklarında sınır dışı etme kararı alınması öngörülen yabancıların bir kısmı belli suç tiplerinin faili konumundadır. Bir başka deyişle, sınır dışı etme sebeplerinin aynı zamanda belli suç tiplerinin maddi unsurunu oluşturduğu durumlar vardır. Bu hallerde esasında, idari makamlarca suç isnadında bulunan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaktadır. Bu ihtimalde, kamu hukukuna ait bir müessese olsa da, suç teşkil eden bir fiile dayanılarak sınır dışı etme kararı alınan hallerde, bu işlemin bir suç isnadı olarak görülmemesi nedeniyle suçsuzluk karinesinden yararlandırılmaması ilgili yabancıların âdil yargılanma hakkının ihlaline yol açar.

Bu noktada ilave edilmelidir ki, bir kimse hakkında sınır dışı etme kararı alınması onun suçlu olduğu anlamına gelmemektedir. Zira ceza hukuku açısından suç kavramı ile idare hukuku bakımından sınır dışı etme işlemi farklı esaslara tabidir. Ancak sınır dışı etme sebebinin bir suçun maddi unsurunu oluşturduğu hallerde, suçun faili yabancı hakkında ceza soruşturmasına ilave olarak sınır dışı etme işlemi de gerçekleştirilir. O halde, ceza muhakemesi işlemlerinde suçsuzluk karinesi nasıl ki re'sen gözetilmesi gereken bir ilkedir, soruşturmaya/kovuşturmaya konu bu fiilin sınır dışı etme işlemine dayanak oluşturduğu hallerde de söz konusu karinenin işletilmesi gerekir. Bu sebeple, suç isnadına dayalı olarak alınan sınır dışı etme kararlarının da suçsuzluk karinesinin uygulama alanında kalan bir işlem olarak nitelendirilmesi gerektiği kanısındayız. Ezcümle, yabancıların sınır dışı etme işlemine konu fiilinin aynı zamanda suç teşkil ettiği hallerde suçsuzluk karinesinin uygulanması, bir diğer ifadeyle yabancı hakkında ceza mahkûmiyeti tesis edilmeden sınır dışı etme kararı alınmaması suçsuzluk karinesinin bir gereği olarak görülmelidir⁷¹. AİHS m. 6/2'nin âdil yargı-

⁶⁹Göç hukuku alanına dahil konulardan sınır dışı etme işlemlerinin AİHS m. 6'nın uygulama alanı dışında kaldığını açıkça ifade eden başka bir AİHM kararı için bkz. *Peñaflor Salgado v. Spain kararı* (B. No.: 65964/01, 16.04.2002) <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-43404>> Erişim Tarihi: 13.02.2026.

⁷⁰*Agee v. the United Kingdom kararı* (B. No.: 7729/76, 17.12.1976) <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-74884>> Erişim Tarihi: 13.02.2026. Yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konuların doğrudan o ülkenin millî egemenlik yetkisine dahil olduğuna, bu sebeple sınır dışı etme işlemlerinin AİHS m. 6'nın koruma alanı dışında kaldığına işaret eden bir diğer AİHM kararı için bkz. *M.S.S. v. Belgium Greece kararı* (B. No.: 30696/09, 21.01.2011) Erişim Tarihi: 13.02.2026.

⁷¹AİHM'in *Maaouia v. Fransa kararına* muhalefet eden AİHM hâkimlerinin bu minvalde beyan ettikleri karşı oy gerekçeleri isabetli gözükmemektedir. Bahsi geçen karşı oy metninde, bir milletlerarası anlaşmada yer alan hüküm farklı anlamlara gelecek şekilde yorumlanıyorsa, bireylerin hakları lehine olan yorumun tercih edilmesi, bu çerçevede özel hukuka ilişkin haklar ve borçlar ifadesinin ceza hukuku alanı dışında kalan bütün hususları kapsamayacak şekilde anlaşılması, maddenin uygulama alanının daraltılmasının kişilerin devlete karşı daha az korunmasına yol açacağı, böyle bir neticenin ise AİHS'nin temel gayesi ile bağdaşmayacağı, AİHS'ye Ek 7 No'lu Protokol ile getirilen düzenlemenin sınır dışı etme işlemlerine karşı getirilmiş özel bir ek idari koruma olarak nitelendirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır: *Maaouia v. France kararı* (B. No.: 39652/98, 05.11.2000) <<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-58847%22%22>> Erişim Tarihi: 13.02.2026.

lanma hakkı kapsamında suçsuzluk karinesinin idari makamlarca verilmiş dahi olsa, suç isnadına dayalı bir sebepten kaynaklı sınır dışı etme işlemlerinde uygulanabilir olması, hak ihlallerine karşı getirilen etkili koruma mekanizmasını daha işlevsel kılacaktır⁷². Her ne kadar sınır dışı etme müessesesini düzenleyen mevzuatın bir ceza hukuku düzenlemesi olmaması, sınır dışı etme kararları açısından cezai alanda suç isnadı kabulü noktasında tereddüt uyandırsa da, suç teşkil eden fiilin niteliği ve buna bağlanan sınır dışı etme yaptırımının ağırlığı, bu fiillerin faili yabancılar hakkında da suçsuzluk karinesinin işletilmesine dayanak oluşturmaya elverişli gözükmektedir⁷³. Zira aynı zamanda suç teşkil eden sınır dışı etme sebeplerine konu fiillerin ceza mevzuatındaki yaptırımının çoğunlukla hürriyeti bağlayıcı ceza olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Keza sınır dışı etmenin özünde ülke güvenliğini veya kamu düzenini koruma amacının yattığı dikkate alındığında, topluma karşı işlenmiş genel ihlal yönü, cezai niteliğine işaret eden bir kriter olarak yorumlanabilir.

C. Sınır Dışı Etme İşlemlerinde Suçsuzluk Karinesinin Uygulanabilirliği Meselesi

1. Suç Teşkil Eden Fiillerin Sınır Dışı Etme Sebebi Oluşturması

Türkiye’de bulunan yabancıların suça karışması sıklıkla karşımıza çıkan bir durumdur. Bu ihtimalde, suç işlediği iddia edilen yabancı hakkında adli işlemlerin başlatılması kanun gereğidir. Ancak suçun failinin yabancı olması, vatandaşlardan farklı olarak, ilgili yabancıların belli hallerde sınır dışı etme işlemine de tabi tutulması sonucunu doğurur. Bu çerçevede, suç işlemek suretiyle adli işleme konu olan yabancının durumu YUKKUY m. 60’da düzenlenmiştir. Buna göre, *“Suça karışmak suretiyle haklarında adli işlem başlatılan yabancılardan Savcılık tarafından evrak üzerinden işlem yapılan veya ifadesi alınan ya da kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen yahut mahkemece tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılan yabancıların Türkiye’de kalışlarıyla ilgili gerekli değerlendirme kollukça yapıldıktan sonra İl Göç İdaresi Müdürlüklerine teslimi sağlanır (f. 1). Şayet yabancının Türkiye’de yasal kalış hakkı varsa, kolluk tarafından serbest bırakılarak durumları hakkında İl Göç İdaresi Müdürlüklerine bilgi verilir (f. 2). Buna karşın, yabancının Türkiye’de yasal kalış hakkı bulunmadığı tespit edilirse, sınır dışı konusunda gerekli değerlendirmede bulunulmak üzere İl Göç İdaresi Müdürlüklerine bildirilir (f. 3).”*

İşlediği suçun yabancının sınır dışı edilmesine gerekçe teşkil etmesi, Türk hukukunda belli şartlarda mümkün kılınmıştır. Hakkında sınır dışı etme kararı alınabilecek yabancıları sıralayan YUKK m. 54/1’e bakıldığında, sınır dışı etme sebepleri içinde yabancının suç teşkil eden fiillerinin olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda, suç konusu bir fiilin yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınabilmesine dayanak oluşturması, kanun koyucunun belirlediği sınır dışı etme sebeplerine göre ikili bir ayırım çerçevesinde açıklanmalıdır.

Birincisi, işlediği suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilen yabancının cezasının infazı sonrasında sınır dışı edilmesidir. Zira YUKK m. 54/1-a, *“5237 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler”* hakkında sınır dışı etme kararı alınacağını hükme bağlamıştır. Buna göre, hapis cezası ile cezalandırılan bir suç işleyen yabancıların sınır dışı edilmesinin hukuki dayanağı, *“İşlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına veya koşullu salıverilmesine karar verildikten ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu,*

⁷²AlHM’in AİHS m. 6’nın uygulama alanını yalnızca özel hukuktan kaynaklanan uyumsuzluklar ile suç isnadı halleriyle sınırlandırmaya yönelik içtihatları doktrinde eleştiri almakta; AİHS m. 6’nın adil yargılanma hakkı bakımından etkin bir koruma sağlayabilmesi için kamu otoritelerinin kişilerin haklarını tehlikeye soktukları her durumda, hakkın özel hukuk veya kamu otoritesi kaynaklı olup olmadığına bakılmaksızın uygulanması, bu doğrultuda, sınır dışı etme işlemleri açısından da aynı sonuca varılması gerektiğine işaret edilmektedir. Bu bağlamda doktrinde yöneltilen eleştiriler hakkında bkz. Ekşi (n 59) 128 vd. AİHS’nin amacının gerçekleşmesi ve hedefine ulaşması için gerekli olan en uygun yorum yönteminin gözetilmesi gerektiğine ilişkin benzer bir görüş için bkz. Osman Doğru, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları*, Cilt: 1 (T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları 2003) 49.

⁷³AlHM’in *Engel and Others v. the Netherlands* kararında bir suç isnadının cezai alanda olup olmadığının belirlenmesinde esas alınacak ölçütler kapsamında suçun milli hukuklarda düzenleniş yanında suçun niteliği ve fiilin yaptırımının niteliği ve ağırlığı ölçütlerinin dikkate alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır: *Engel and Others v. The Netherlands* kararı (B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 8/6/1976) <<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57478>> Erişim Tarihi: 13.02.2026. Konu hakkında ayrıca bkz. Dovydas Vitkauskas ve Grigoriy Vitkov, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması* (Çev. Serkan Cengiz) (Avrupa Konseyi Yayınları 2012) 18 vd.

sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilir” şeklinde düzenleme getiren TCK m. 59’dur.

İkincisi ise, YUKK m. 54/1-a dışında kalan diğer sınır dışı etme sebepleri kapsamında, aynı zamanda suç teşkil eden fiillerin faili olan yabancıların sınır dışı edilmesidir. Gerçekten de YUKK’ta sayılan “terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olan” (m. 54/1-b); “Türkiye’ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde sahte belge kullanan” (m. 54/1-c), “Türkiye’de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayan” (m. 54/1-ç), “kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturan” (m. 54/1-d) ve “uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilen” (m. 54/1-k) yabancıların sınır dışı etme kararına dayanak oluşturan fiilleri, aşağıda detaylandırılacağı üzere, belli suç tiplerine karşılık gelmektedir.

2. Hapis Cezasına Mahkûm Edilmiş Yabancıların Cezalarının İnfazı Sonrasında Sınır Dışı Edilmesi

a. Kanuni Düzenleme

Hapis cezasına mahkûm edilmiş bir yabancıların cezasının infazı sonrasında sınır dışı edilmesi, haliha-zırda biri ceza hukuku (TCK m. 59), diğeri yabancılar hukuku (YUKK m. 54/1-a) olmak üzere iki ayrı kanuni düzenlemede hüküm altına alınmıştır⁷⁴. Bununla birlikte, kanun koyucunun sınır dışı etmenin esas ve usullerini YUKK kapsamında tek mevzuat çatısı altında birleştirmeyi hedeflediği dikkate alındığında, TCK m. 59’un güvenlik tedbiri olma vasfının kaybına sebep olan kanun değişikliği⁷⁵ ile birlikte YUKK m. 54/1-a karşısındaki işlevi, sınır dışı etmenin infaz hukuku açısından hangi şartlarda mümkün olabileceğini gösteren bir role bürünmüştür⁷⁶. Buna göre, YUKK m. 54/1-a, TCK m. 59 kapsamında yabancıların sınır dışı edilmesi gerektiğinin değerlendirilmesini bir sınır dışı etme sebebi olarak görürken, TCK m. 59’un bu kapsamda kalan hapis cezasına mahkûm olmuş yabancıların infaz hukuku kuralları bağlamında hangi koşullarda sınır dışı değerlendirilmesine tabi tutulacağını, şartların gerçekleşmesi halinde ise hâkime ilgili yabancıların adli durumunu İçişleri Bakanlığına bildirme mükellefiyeti getiren usuli bir hüküm olarak fonksiyon göreceği söylenebilir. Bu minvalde, TCK’ya kıyasen sonraki tarihli özel kanun niteliğinde olan YUKK’un 54. maddesinin

⁷⁴İşledikleri suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm olan yabancıların cezalarının infazı sonrasında Türkiye’den sınır dışı edilmesi, Türk hukukunda ilk kez 5683 sayılı mülga Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (YİSHK) (RG 24.07.1950/7564) ile mümkün kılınmıştır. Sınır dışı edilen yabancıların Türkiye’ye yeniden girişlerinin esaslarını düzenleyen YİSHK m. 22/1’de, “ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suçtan mahkûm olan yabancıların cezalarını çektikten sonra sınır dışı edileceği, Türkiye’ye yeniden girişine izin verilmeyeceği, ancak İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye’den transit geçiş yapabileceği” hükmüne bağlanmıştır. Mahkûm oldukları ağır hapis cezasının infazı sonrasında yabancıların sınır dışı edilmesi, dayanağını YİSHK m. 22/1’den almakta iken, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun (RG 16.07.1965/12050) yürürlüğe girmesiyle birlikte ikinci bir düzenlemeye daha konu olmuştur. Bahsi geçen Kanunun 18. maddesine göre, “Türk mahkemelerince mahkûm edildikleri hürriyeti bağlayıcı cezaları ikmal veya kısmen veya tamamen affolunmuş yahut şartla salıverilmiş bulunan yabancıların ayrıca emniyeti umumiyle nezareti altında bulundurulması veya şartla salıverilmiş olması sebebiyle TCK’nın 28. maddesinin 3 ve 4. fıkralarının uygulanması gerekenlerden varsa para cezaları ile her türlü şahsi hak ve yargılama giderlerini ödeyenlerin istekleri üzerine yurt dışına çıkmalarına ve yurtta kalmaları sakıncalı görülenlerin Cumhuriyet Savcılığının talebi ile hükmü veren mahkemeye sınır dışı edilmelerine karar verilebileceği; sınır dışı edilmiş yabancıların beş yıl geçmedikçe yurda sokulamayacakları” hükmüne bağlanmıştır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (RG 29.12.2004/25685) (CGTİHK) ile 01.06.2005 tarihinde yürürlükten kaldırılınca dek Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 18. maddesi suç sebebiyle sınır dışı etme konusunda dayanak düzenleme işlevi görmüştür. Bununla birlikte, CGTİHK’da suç sebebiyle sınır dışına ilişkin bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla, yabancıların işledikleri suç sebebiyle sınır dışı edilmeleri, Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun ilgası sonrasında, 5237 sayılı TCK’nın yürürlüğüne dek YİSHK m. 22’ye tabi olmaya devam etmiştir. Öyle ki, YİSHK m. 22’nin yabancıların işlediği suç sebebiyle sınır dışı edilmesinden ziyade, esasen yabancıların sınır dışı edildikten sonra Türkiye’ye yeniden girişi konusunu düzenlemesinin, TCK m. 59’un bahsi geçen YİSHK hükmünü zımnen ilga ettiği sonucuna varmada önemli bir dayanak olduğu kanısındayız. Aynı yönde bkz. Çiçekli (n 6) 170. 5237 sayılı TCK’nın yürürlüğü sonrasında da YİSHK m. 22’nin yürürlükte kalmaya devam ettiği, bu sebeple o dönemde YİSHK’nın sınır dışına ilişkin hükümlerinin TCK m. 59 gereğince yorumlanması gerektiğine ilişkin aksi yönde bir görüş için bkz. Olgun Değirmenci ve Alkın Karakurumer, ‘Suç İşleyen Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi Tedbirinin Tarihsel Gelişiminin Hukuki Bağlamda İncelenmesi’ (2014) 25 CHD 125, 144.

⁷⁵12.10.2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmakla birlikte yürürlük tarihi, istisnai haller saklı olmak üzere 01.04.2005 olarak belirlenen TCK’nın, 59. maddesi de henüz yürürlüğe girmeden evvel 5328 sayılı Kanunla değişikliğe uğramıştır. TCK m. 59’un 5328 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde yayımlanmış orijinal metninde, “işlediği suç nedeniyle iki yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm edilen bir yabancıların cezasının infazından sonra derhal sınır dışı edilmesine hükmolunacağı” ifade edilmişti. O dönemde eleştiriye maruz kalan düzenlemeye yönelik görüşler için ayrıca bkz. Selim Levi, ‘Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Tartışma Yaratacak Bir Hükmü Nasıl Değiştirdi?’ (2005) 58 TBBD 29, 30 vd.; Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (9. Baskı, Beta 2016) 711.

⁷⁶Bu hususta ayrıca bkz. Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (10. Baskı, Seçkin 2019) 652; Değirmenci ve Karakurumer (n 74) 145.

1. fıkrasının (a) bendinde bir revizyon ihtiyacı bulunduğu kanısındayız. Bir başka deyişle, işlediği suçtan hapis cezasına mahkûm edilen yabancıların hangi şartlar dahilinde sınır dışı edilmesinin mümkün olduğunu doğrudan belirleyen bir düzenleme değişikliğine gidilmesi isabetli olur⁷⁷. Böyle bir muhtemel değişiklik sonrasında, fonksiyonu tamamen ortadan kalkacak olan 59. maddenin TCK'dan çıkarılması gerekir⁷⁸. Öyle ki, kanun koyucunun TCK'nın 53 ila 60. maddelerinde ayrı bir bölüm içerisinde düzenlediği güvenlik tedbirleri⁷⁹ arasında halen sınır dışı etmenin de bulunması, işlediği suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmiş yabancıların sınır dışı edilmesi kararının hukuki niteliğini sorgulatmaya zemin hazırlamaktadır. Zira TCK m. 59'da yapılan kanun değişikliğiyle birlikte, yabancıların işlediği suçun infazı sonrasında sınır dışı edilmesi, güvenlik tedbiri olma niteliğini kaybederek idari bir tedbire dönüştürülmüştür⁸⁰. Yapılan kanun değişikliğinin bir gereği olarak, idari yaptırım⁸¹ olarak vücut bulması öngörülen sınır dışı etme kararları, işlediği suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm olmuş yabancıların cezalarının infazı sonrasında ülke güvenliği ve düzeninin korunması amacıyla idari makam tarafından ülke dışına çıkarılmasını sağlayan, kişi hürriyeti ve dokunulmazlığı ile seyahat hürriyetini sınırlandıran, caydırıcı ve cezalandırıcı bir bireysel idari tedbir vasfına bürünmüştür⁸². Bu çıkarımın temel dayanağı ise, TCK'da düzenlenen diğer güvenlik tedbirlerinde de geçerli olduğu üzere, mahkemelere verilen yetkinin TCK'nın yürürlüğü öncesinde 59. maddede yapılan kanun değişikliği ile suç sebebiyle sınır dışı etme güvenlik tedbirinde idari bir makam olan İçişleri Bakanlığına tevdi edilmiş olmasıdır⁸³. Ezcümle, hapis cezasına mahkûmiyete sebep olan suçun infazı sonrasında yabancıların sınır dışı edilmesinin, işlenen suçun ferî bir sonucu olarak değil, ilgili makamın takdirine bırakılacak şekilde idari bir tedbir olarak düzenlendiği sonucuna varılabilir⁸⁴. Bu sebeple kanun koyucunun yapacağı bir düzenlemeyle, güvenlik tedbirleri arasında saymayı sürdürdüğü TCK m. 59'u ilga etmesinin YUKK m. 54/1-a karşısında makul bir hukuki adım olacağı kanısındayız⁸⁵.

⁷⁷YUKK m. 54/1-a'nın içeriğinin muğlak yönler arz ettiği gerekçesiyle, çerçevesinin netleştirildiği bir kanun değişikliğine ihtiyaç bulunduğuna ilişkin benzer bir görüş için bkz. Rifat Erten, 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme' (2015) 19 (1) GÜHFD 3, 30.

⁷⁸Doktrinde de halihazırda bazı eserlerde, kanuni düzenlemenin aksine, sınır dışı edilmeye güvenlik tedbirleri başlığı altında hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu içerikte ceza hukuku eserlerinden bazıları için bkz. Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (9. Baskı, US-A Yayıncılık 2016) 472 vd.; M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (11. Baskı, Adalet 2017) 891 vd.

⁷⁹Güvenlik tedbiri, "suç işleyen kişiye, işlediği suç sebebiyle suçun tekrarlanması ihtimaline binaen, gösterdiği tehlikelilik durumu dikkate alınmak suretiyle mahkeme kararına bağlı olarak uygulanan ceza hukuku yaptırımı" olarak tanımlanmaktadır: Mehmet Emin Artuk, 'Güvenlik Tedbirleri' (2008) 12 (1-2) GÜHFD 461, 466; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Seçkin 2023) 652; Mehmet Gödekli, *Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri ve Muhakeme Usulü* (Adalet 2020) 173. TCK'da güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiş sınır dışı etme dışındaki diğer tedbirler ise şunlardır: "belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma (m. 53), eşya müsadere (m. 54), kazanç müsadere (m. 55), çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (m. 56), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri (m. 57), suçta tekrerrür ve özel tehlikeli suçlular (m. 58), tüzet kişiler hakkında güvenlik tedbirleri (m. 60)."

⁸⁰Bu hususta değerlendirmeler için bkz. Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (11. Baskı, Adalet 2024) 1215; İzzet Özgenc, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin 2021) 989; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (19. Baskı, Adalet 2016) 703; Ahmet Vedat Dilberoglu, *Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri* (US-A Yayıncılık 2018) 86; Gödekli (n 79) 392; Centel, Zafer ve Çakmut (n 75) 712; Değirmenci ve Karakurumer (n 74) 127; Koca ve Üzülmüş (n 79) 705; Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe (n 76) 652. Sınır dışı tedbirinin güvenlik tedbiri olmaktan çok önleyici nitelikte polisiye tedbir özelliği gösterdiğine ilişkin bir görüş için ayrıca bkz. Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (TCK m. 1-75) (6. Baskı, Beta 2016) 652.

⁸¹Genel olarak idari yaptırım, idarenin, yargı organlarıncı verilmiş bir karara ihtiyaç olmaksızın, kanun koyucunun verdiği yetkiye dayanarak idare hukukuna özgü yöntemlerle uyguladığı işlemler olarak tanımlanmaktadır. İdari tedbirlerin unsurları hakkında bkz. Ali D. Ulusoy, *İdari Yaptırımlar* (On İki Levha 2013) 8 vd.; Ramazan Çağlayan, *İdari Yaptırımlar Hukuku* (Asil 2006) 103 vd.; Burcu Erdinç, 'İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması' (2012) 2 ABD 239, 249 vd.; Mahmut Ceylan, *İdari Yaptırımların Düzenlenmesinde ve Uygulanmasında Yetki* (Seçkin 2021) 42 vd.

⁸²Genel olarak idari tedbirlerin caydırıcılık ve cezalandırıcılık özellikleri taşıdıklarına ilişkin bkz. Mustafa Karabulut, *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi* (Turhan 2008) 3. Sınır dışı etme tedbiri özelinde bu minvalde bkz. Çağlayan (n 81) 62; Erdinç (n 81) 261.

⁸³Organik ayırım çerçevesinde idare hukuku doktrinde idari tedbir açısından yapılan genel değerlendirme için ayrıca bkz. Yücel Oğurlu, 'İdari Yaptırımlara Genel Bir Bakış ve İdari Yaptırım-Ceza Yaptırımı Ayırımı' (1999) 3(1) EÜHFD 143, 165.

⁸⁴Bununla birlikte TCK m. 59'un ilk halinde, sınır dışı etme, en az iki yıl süreli hapis cezasının kayıtsız şartsız ferî sonucu olacak şekilde bağlı yetkiyle mahkeme kararına bağlanmıştı. Sınır dışı konusunda bir zorunluluk getirmenin uygulamada sorun doğuracağına ilişkin endişenin, takdir hakkı tanıyan düzenlemeye yönelik değişiklikle ön plana çıktığına ilişkin doktrindeki görüş için bkz. Özgenc (n 80) 375.

⁸⁵Söz konusu düzenlemenin ceza kanunu içinde yer almasına gerek bulunmadığına ilişkin görüş için bkz. Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe (n 76) 652; Gödekli (n 79) 393. Sınır dışı etme tedbirine karar verme yetkisinin mahkemeden alınarak kolluğa verilmesi ve tedbirin güvenlik tedbiri olmaktan çıkarılmasının kanun yapma tekniği açısından eleştirisi için ayrıca bkz. Hafizoğulları ve Özen (n 78) 474 vd.

Olması gereken hukuk bakımından yaptığımız bu açıklamalar bir yana, yürürlüğünü sürdüren TCK m. 59 ile YUKK m. 54/1-a, amaçsal yorum göz önünde bulundurularak, sınır dışı etme işlemlerinde birlikte uygulanmalıdır. Buna göre, işlemiş olduğu bir suçun yabancı fail⁸⁶ hakkında sınır dışı etme kararı alınabilmesine sebep teşkil etmesi, TCK m. 59'da öngörülen şartların gerçekleşmesi sonrasında yetkili idari makamca yapılacak değerlendirmenin sonucuna göre mümkün olabilir⁸⁷. Bu bakımdan, suç işleyen yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınıp alınmamasına yönelik değerlendirmeyle başlayıp, sınır dışı etme kararı ve bu kararın yerine getirilmesiyle devam eden idari sürecin esas ve usulleri, diğer sınır dışı etme sebeplerine paralel şekilde YUKK'a tabidir. TCK m. 59 ise, işlediği suçtan hapis cezasına mahkûm edilen yabancılar hakkında hangi şartların gerçekleşmesi halinde sınır dışı etme kararı alınması sürecinin başlatılacağını gösteren bir fonksiyonu yerine getirir⁸⁸.

b. İnfaz Usulleri Bağlamında Sınır Dışı Etme Kararı Alınabilmesinin Şartları

TCK m. 59'a bakıldığında, durumu sınır dışı etme işlemiyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilecek yabancıların *"işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edildikten sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına⁸⁹ veya koşullu salıverilmesine karar verildikten ve her halde cezasının infazı tamamlananlar"* olduğu görülmektedir. YUKK m. 54/1-a uyarınca sınır dışı etme kararı alınabilmesi için, yabancının işlemiş olduğu suçtan⁹⁰ dolayı hapis cezasına⁹¹ mahkûm edilmiş olması gerekir. Türk ceza hukukunda kısa süreli hapis cezası kapsamında kalan bir yıl veya daha az süreli

⁸⁶Hakkında sınır dışı etme kararı alınabilecek olan kişinin hapis cezasını gerektiren fiili işlediği sırada Türk vatandaşı olmaması gerektiği sonucuna varılabilir. Zira ceza kanunlarının uygulanmasında "vatandaş" kavramı ile kastedilen "fiili işlediği sırada Türk vatandaşı olan kişi"dir (TCK m. 6/1-a). Ancak TCK m. 59 uyarınca sınır dışı edilebilmesi için failin salt suçun işlendiği tarihte yabancı olması yeterlidir demek vatandaşın sınır dışı edilmezliği ilkesinin göz ardı edilmesi anlamına gelir. Zira gerek Anayasa m. 23/6'da hüküm altına alınan gerekse AİHS'ye Ek 7 No'lu Protokol'ün 3. maddesinde düzenlenen vatandaşın iade edilmezliği kuralı dikkate alındığında, hakkında sınır dışı etme kararı alınacak kişinin, işlem tarihi itibarıyla vatandaş olması engelleyici bir durumdur. Dolayısıyla, hakkında sınır dışı ile ilgili TCK m. 59 kapsamında değerlendirilmesi yapılacak kişinin hem suçun işlendiği hem de sınır dışı etme kararının alınacağı tarihte yabancı olması icap eder. Aynı yönde bkz. Fatih Selami Mahmutoğlu ve Serra Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi* (Beta 2017) 1355; Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (19. Baskı, Seçkin 2019) 599; Akbulut (n 80) 1216; Koca ve Üzülmaz (n 79) 656.

⁸⁷Bu çerçevede, Adalet Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı arasında yabancı hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumlarındayken haklarında sınır dışı etme kararı alınması ile sınır dışı etme kararının infaz sonrasında icrasını amaçlayan bir protokol yapılmıştır. 06.05.2024 tarihinde yürürlüğe konan Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Yabancı Hükümlü ve Tutuklulara İlişkin İşbirliği Protokolünde, "suç işleyen yabancı hükümlü veya tutuklu hakkında ceza infaz kurumunda bulunurken TCK m. 59 uyarınca İl Göç İdaresi Müdürlüğünden görevlendirilmiş bir personelin, burada uygun bir alanda, sınır dışı konusunda gerekli değerlendirmelerde bulunacağı, bu değerlendirmeye göre sınır dışı etme kararı alınabileceği, karar alınması halinde yabancı hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazı işlemlerine başlanacağı ifade edilmiş; akabinde sınır dışı işleminin neticelendirilebilmesi için ceza infaz kurumunca kolluk birimine teslim edileceği" hükmüne bağlanmıştır. Bahsi geçen Protokol için bkz. <<https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1005202408524379.pdf>> Erişim Tarihi: 10.09.2025.

⁸⁸Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelikte (RG 29.03.2020/31083) yabancı hükümlü hakkında TCK m. 59 uyarınca sınır dışı etme kararı alınabilmesinin esaslarına yer verilmiştir. Buna göre, "a) mahkemeye sınır dışı işlemi uygulanabilecek ilâm Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca, bu ilâm infaz defterine kaydedilir ve o yer en üst emniyet makamına ve göç idaresi birimlerine gönderilir. b) Kurumdan salıverilmeden önce kurum idaresince o yer en üst emniyet makamına ve göç idaresi birimlerine hükümlünün durumları hakkında bilgi bildirilir. Salıverilme tarihinde hükümlü sınır dışı işlemlerine esas olmak üzere kolluğa teslim edilir. c) Kanun hükümlerine göre kurumda barındırılmayan hükümlüler hakkında sınır dışı edilemeye ilişkin işlemler göç idaresi birimlerince yürütülür (m. 52/1). Bu maddeye göre, hükümlüler hakkında sınır dışı edilme işlemleriyle ilgili gerekli değerlendirmeler İçişleri Bakanlığınca yapılır (m 52/2)."

⁸⁹TCK'nın 59. maddesinde, 17.06.2021 tarihli ve 7328 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*un (RG 25.6.2021/31522) 5. maddesiyle değişikliğe gidilmiş, bu bağlamda "koşullu salıverilmeden yararlandıktan" ibaresi "denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına veya koşullu salıverilmesine karar verildikten" şeklinde değiştirilmiştir. Kanun değişikliği kapsamında doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, 7328 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında yabancının mahkûm olduğu hapis cezasının denetimli serbestlik uygulanarak ceza infaz kurumu dışında infazına karar verildikten sonra sınır dışı edilmesinin mümkün görülmesinden dolayı, koşullu salıverilme kararının TCK m. 59'da muhafaza edilmesinin pratik bir önemi kalmamıştır, zira CGTİHK m. 105/A'ya koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin cezaları denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edileceği için bu olanaktan yararlanan yabancı hakkında artık koşullu salıverilme kararı verilme imkânı fiilen ortadan kalkmıştır: Koca ve Üzülmaz (n 79) 706, dn. 358.

⁹⁰Yabancının işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilmiş olması gerekmeyle birlikte, mahkûmiyete konu suçun tipi ve kasıtlı ya da taksirli olmasının bir farkı yoktur: Öztürk ve Erdem (n 86) 599; Koca ve Üzülmaz (n 79) 706; Akbulut (n 80) 1213; Zafer (n 80) 652.

⁹¹Kanun koyucu, mahkûm olunan hapis cezasının süresine dair bir alt sınır koymadığından, yabancının hapis cezasına mahkûm edilmiş olması yeterli olup, suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası veya süreli hapis cezası olması arasında hiçbir fark bulunmamaktadır: Koca ve Üzülmaz (n 79) 706.

hapis cezasının öngörüldüğü (TCK m. 49/2) bazı hallerde hapis cezası yerine seçenek yaptırım⁹² uygulanması mümkün olabildiğinden⁹³, bu kapsamda yabancı hakkında işlediği suç dolayısıyla kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırımlardan biri uygulanmışsa, TCK m. 50/5 uyarınca asıl mahkûmiyet çevrilen seçenek yaptırım olacağından, yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınamaz⁹⁴.

YUKK m. 54/1-a gereğince sınır dışı etme kararı alınabilmesi için yabancının işlediği suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilmiş olması yeterli olmayıp; hükmolunan hapis cezasının infazının tamamlanmış olması gerekir. TCK m. 59'da bu koşul, hapis cezasına ilişkin mahkûmiyet hükmünün koşullu salıverme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle veya koşullu salıverilme kararı verilerek ve her durumda cezanın infazının tamamlanması şeklinde ifade edilmiştir.

Yabancının mahkûm olduğu hapis cezasının infazına ilişkin usuller, CGTİHK esas alınarak açıklanabilir. Hapis cezasının infazına ilişkin ilk ihtimal, hapis cezasının CGTİHK m. 105/A uyarınca denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazına karar verilmesidir⁹⁵. Buna göre, koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi halli, başka bir ifadeyle tutuklulukta sergilediği hal ve davranışları gözetilerek ıslah olduğu düşünülen yabancı hükümlü hakkında, istemde bulunması halinde, cezasının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmını denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına karar verilebilir. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak hapis cezasının infazı, bir sonraki paragrafta açıklanacak olan koşullu salıverme tarihine dek devam eder.

Yabancının mahkûm olduğu hapis cezasının infazına ilişkin ikinci ihtimal, koşullu salıverilmedir⁹⁶. Bu çerçevede, ceza infaz kurumlarında hapis cezasını çekmekte olan⁹⁷ iyi halli hükümlüler hakkında koşullu salıverilme tarihine ulaşmaları halinde, cezalarının kalan kısmını infaz kurumu dışında çekmek üzere CGTİHK m. 107 uyarınca koşullu salıverilme kararı alınır. Bu imkândan istifade ettirilen hükümlü için denetim süresi⁹⁸ işlemeye başlayacak olup, söz konusu süre içerisinde yükümlülöklere uygun ve iyi halli olarak geçirildiği takdirde, hapis cezası bihakkın infaz edilmiş sayılır.

Yabancının mahkûm olduğu hapis cezasının infazına ilişkin üçüncü ihtimal ise, mahkûmiyet kararında hükmolunan hapis cezası süresinin ceza infaz kurumunda tamamlanmasıdır. Zira kanuni şartları haiz olmaması sebebiyle, hükümlünün hapis cezasının denetimli serbestlik ve koşullu salıverilme uygulanarak infazına karar verilememiş olabilir. Böyle bir ihtimalde, yabancı hükümlünün mahkûm olduğu hapis cezasını ceza infaz kurumunda bihakkın çekerek infazı tamamlaması gerekir.

⁹²TCK m. 50/1 uyarınca, "kısa süreli hapis cezası" yerine "adli para cezasına veya aynen iade, suçtan önceki hale getirme, tazmin suretiyle tamamen giderme, bir eğitim kurumuna devam etme, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma ve gönüllü olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırılma" gibi güvenlik tedbirlerinden birine hükmedilebilir.

⁹³Seçenek yaptırımlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Soner Hamza Çetin, *Türk Ceza Kanununda Seçenek Yaptırımlar* (4. Baskı, Adalet 2011) 5 vd.

⁹⁴Öztürk ve Erdem (n 86) 599; Zafer (n 80) 652; Koca ve Üzülmöz (n 79) 593. Buna karşın, TCK m. 50/6 uyarınca, yabancı hakkında verilen seçenek yaptırım kararına ilişkin hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet Savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereği yerine getirilmeye başlanmamışsa veya başlanmış olmasına karşın devam edilmemişse, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir. Dolayısıyla son ihtimalde, asıl mahkûmiyet olan hapis cezası uygulanacağı için yabancı, hapis cezasına mahkûm edilmiş sayılarak cezanın infazı sonrasında sınır dışı konusunda değerlendirmeye alınmak zorundadır: Koca ve Üzülmöz (n 79) 593.

⁹⁵Hapis cezasına mahkûm edilmiş hükümlülerin denetimli serbestlik hükümlerinden yararlanmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Hakan A. Yavuz, *Denetimli Serbestlik* (5. Baskı, Seçkin 2024) 75 vd.

⁹⁶Hapis cezasına mahkûm edilmiş hükümlülerin koşullu salıverilmeden yararlanmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Ahmet Hulusi Akkaş, 'Koşullu Salıverilme' (2008) 12 (1-2) Prof. Dr. Atilla Özer'e Armağan GÜHFD 305, 306 vd.; Kerim Çakır, 'Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak Infazı' (2020) 26 (2) MÜHF-HAD 669, 671 vd.

⁹⁷İstisnai haller saklı kalmak üzere, hükümlünün koşullu salıverilmesi için cezaevinde geçirmesi gereken süre; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından hükümlü olanlarda otuz yıl, müebbet hapis cezasından hükümlü olanlarda yirmi dört yıl, süreli hapis cezalarında ise kanun koyucunun belli suçlarda mahkûmiyetin üçte ikisi olarak belirlediği haller hariç olmak üzere cezanın yarısıdır (CGTİHK m. 107/2).

⁹⁸Denetim süresi, CGTİHK'nın 107. maddesinin 2, 3 ve 4. fıkralarında belirtildiği üzere, cezaevinde geçirilmesi gereken süre kadardır. Ancak bu süre, süreli hapislerde bihakkın tahliye tarihini geçemez (CGTİHK m.107/6).

TCK m. 59 uyarınca, yabancının mahkûm olduğu hapis cezasının infazı kapsamında üzerinde durulması gereken asıl mesele, hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanması veya koşullu salıverilme kararı alınması hallerinde, denetim süresinin tamamlanması beklenmeden sınır dışı etme kararı alınıp alınamayacağıdır. Zira her iki halde de yabancı, mahkûm olduğu hapis cezasını bihakkin çekmeden ceza infaz kurumundan tahliye edilmektedir.

İdari yargıda iptal davalarına konu edilmeleri sebebiyle içtihatlarda yer bulan erişilebilmiş bazı kararlar-
dan tespit edilebildiği üzere, hapis cezasına mahkûm edilmiş yabancının YUKK m. 54/1-a uyarınca sınır dışı
edilebilmesinin şartlarını belirleyen TCK m. 59'daki infaza ilişkin hükmün, idari uygulamada hapis cezasının
bihakkın infazının sağlanmasına gerek olmadığı şeklinde anlaşıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, Denetimli
Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin⁹⁹ *“Yabancı Uyruklu Hükümlüler Hakkında Yapılacak İşlemler”* başlıklı
86. maddesinin 2. fıkrasında yer alan *“İçişleri Bakanlığının ülkede kalmasında sakınca olduğunu bildirdiği
yabancı uyruklu hükümlüler hakkında denetimli serbestlik tedbiri olarak, koşullu salıverilme tarihine kadar
ülke sınırları içine girmeme yükümlülüğü verilerek hükümlü sınır dışı işlemlerine esas olmak üzere kolluğa
teslim edilir. İçişleri Bakanlığının ilgili birimi ile yapılan yazışmada hükümlünün ülke sınırları içerisine
girdiğinin tespit edilmesi halinde derhal müdürlüğe bilgi verilmesi istenir”* hükmü, idari uygulamaya yön
vermiş gözükmemektedir. Zira sınırlı da olsa tarafımızca ulaşılabilmiş içtihatlardan anlaşıldığı kadarıyla¹⁰⁰,
yabancı hakkında ceza infaz kurumunda hapis cezasını çekerken denetimli serbestlik kararı alındıktan veya
koşullu salıverildikten sonra, denetim süresinin iyi halli olarak geçirilmesine bakılmaksızın, İl Göç İdaresi
Müdürlüklerince sınır dışı etme kararı alındığı görülmektedir.

İdari uygulamanın konuya ilişkin kararları, bazı mahkeme kararlarından da anlaşılacağı üzere, yargısal
uygulamada da hukuka uygun kabul edilmiş görünmektedir. Örneğin hapis cezasının bihakkin infaz edilme-
diği denetimli serbestlik tedbirinin uygulandığı aşamada verilen sınır dışı etme kararının hukuka uygun
olduğunu ortaya koyan, bunu da işlenen suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilmenin mahkeme
kararıyla sabit olmasına bağlayan içtihatlar mevcuttur¹⁰¹. Bununla birlikte, işlem tarihinde mahkûmiyet
hükmünün infazının henüz tamamlanmamış olmasından hareketle, hakkında sınır dışı etme kararı alınan
yabancılar bakımından kısmi cezasızlık algısına yol açacağı gerekçesiyle, sınır dışı etme işleminin YUKK m.
54/1-a'ya aykırı olduğunu ortaya koyan aksi yönde içtihatlar da rastlanılmaktadır¹⁰².

Konumuz bakımından açıklanması gereken hususlardan bir diğeri ise, yabancının mahkûm olduğu hapis
cezasının ertelenmesi halidir¹⁰³. Kanun koyucu, hapis cezasının ertelenmesinin sınır dışı etme işlemine etkisi

⁹⁹RG 10.11.2021/31655.

¹⁰⁰YUKK m. 53/3 uyarınca, sınır dışı etme kararlarının iptali talebi ile açılan davalarda verilen kararların kesin olması, yüksek yargı düzeyinde içtihat oluşmasına engel teşkil etmektedir. Bu sebeple, ilk derece mahkemelerinin konuya ilişkin içtihatlarının yayımlanmıyor olması erişilebilirlik güçlüğüne yol açmakla birlikte, çalışmamızda haricen ulaşılabilmiş idare mahkemesi kararlarına belli ölçüde yer verilmeye çalışılmıştır.

¹⁰¹“...davacının suça konu fiilinin mahiyetinin bilinmemesi karşısında kamu düzenini ve güvenliğini tehdit ettiğinin ortaya konulmadığı dikkate alındığında, YUKK'un 54. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca davacının sınır dışı edilemeyeceği açık ise de davacı hakkında yapılan yargılamada hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, cezası infaz edilmek üzere cezaevine girdiği, davacının cezasının koşullu salıverilme tarihi olan...2017 tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına İnfaz Hakimliği kararıyla hükmedildiği,...2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumundan tahliye olan davacı hakkında işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edildiğinin sabit olduğu dikkate alındığında; YUKK'un 54/1(a) bendi uyarınca sınır dışı edilebileceği, netice itibarıyla dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir.”: İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2021/522, K. 2021/1935, 06.07.2021. İlgili karar için bkz. Ersin Yılmaz ve Nazım Taha Koçak, *Yabancılar ve Mülteciler Hukuku, İdari Yargıda Görülen Davalar* (Seçkin 2025) 278.

¹⁰²“...infazı devam eden yabancının sınır dışı edilmesi halinde ise suç işleyen yabancının cezalandırılmamasına sebep olacağı, bu nedenle, ceza yargılaması bitmiş olmakla birlikte ceza infazını tamamlanmamış durumda olan yabancının sınır dışı edilmeleri halinde yargı yetkisine müdahale oluşacağından uyumsuzluğun öncelikle YUKK'un 54/1-a bendi kapsamında incelenmesinin gerekmekte olduğu, ancak YUKK'un 54/1-a bendi kapsamında gerekli koşulların oluşması halinde yabancı hakkında diğer bentler yönünde hukuka uygunluk denetiminin yapılabileceği anlaşıldığı, bu durumda, hakkındaki ceza infazı denetimli serbestlik uygulanmak suretiyle halen devam eden davacının YUKK'un 54. maddesinin 1. fıkrasının d bendi uyarınca sınır dışı edilmesinin suç işleyen yabancının cezasız kalmasına yol açacağı anlaşıldığından, dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğu sonucuna ulaşıldığı...”: Van 1. İdare Mahkemesi, E. 2021/2028, K. 2021/1678, 05.11.2021: Yılmaz ve Koçak (n 101) 276-277.

¹⁰³Cezanın ertelenmesi hakkında bkz. Ahmet Caner Yenidünya ‘5237 Sayılı TCK'da Hapis Cezasının Ertelenmesi’ (2006) 7 HPD 62, 62 vd.; Koca ve Üzülmüş (n 79) 605 vd.

üzerine bir hükme TCK m. 59'da yer vermiş değildir. TCK m. 51 gereğince, mahkemece hükümlünün yeniden suç işlemeyeceği konusunda kanaatin oluşması ve işlenen suçun sebep olduğu zararın giderilmesi halinde, işlediği suçtan ötürü iki yıl veya daha az süreyle¹⁰⁴ hapis cezasına mahkûm edilen, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş bir kimsenin cezasının infazından vazgeçilerek, belirlenen denetim süresi içinde öngörülen şartların yerine getirilmesi ve yeni bir suçun işlenmemesi kaydıyla mahkûmiyetin gereği olan cezanın infaz edilmiş sayılmasına karar verilebilir. Bu çerçevede cezası ertelenen hükümlü, denetim süresi içinde denetimli serbestlik tedbirine tabi tutularak hükmedilen hapis cezasının infazı denetim süresince geri bırakılır (TCK m. 51/4)¹⁰⁵.

Sınır dışı etme açısından değerlendirildiğinde, mahkûm olunan hapis cezasının ertelenmesi halinde, denetim süresi boyunca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınması mümkün değildir¹⁰⁶. Zira kanun koyucu, yabancının TCK m. 59 uyarınca sınır dışı edilmesini mahkûm olunan hapis cezasının infazı sebebine dayandırmıştır. Oysa cezanın ertelenmesinde, mahkûm olunan hapis cezasının infazının denetim süresince geri bırakılmasına karar verilmektedir¹⁰⁷. Ancak idari uygulamada, cezası ertelenen yabancının işlediği suç göz önünde bulundurularak YUKK m. 54/1-d gereğince kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğu gerekçesiyle sınır dışı edilmesine karar verildiği görülmektedir¹⁰⁸.

Aynı şekilde, işlediği suç sebebiyle yabancı hakkında yapılan kovuşturma neticesinde hükmolunan mahkûmiyet kararına ilave olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması¹⁰⁹ kararı alınması halinde YUKK m. 54/1-a kapsamında bir sınır dışı etme değerlendirmesi yapılması mümkün olamaz¹¹⁰. Zira hükmolunan hapis cezasının azami iki yıl olduğu hallerde uygulanabilen mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılması, CMK m. 231/5 uyarınca kişi hakkında hukuki sonuç doğurmamaktadır. Dolayısıyla, hakkındaki mahkûmiyet hükmü askıya alınmış kişi hakkında TCK m. 59 anlamında bir ceza infazının tamamlanması hali söz konusu değildir¹¹¹. Başka bir ifadeyle, kapsamında denetimli serbestlik kararı alınıyor olsa dahi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması bir ceza infaz usulü olmadığından TCK m. 59 kapsamında yabancı hakkında sınır dışı etme değerlendirilmesine dayanak oluşturmaz. Gerçekten de mahkemece mahkûmiyet hükmü yanında bu kararı askıya alan bir de hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı alındığından¹¹², sanık hakkında henüz hüküm ve sonuç doğurmayan mahkûmiyet kararına dayanılarak TCK m. 59 kapsamında sınır dışı etme değerlendirilmesi yapılması doğru olmaz. Bununla birlikte, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı alınmış olsa dahi, sanık hakkında mahkemece hükmedilmiş bir mahkûmiyet kararı bulunduğundan, her somut olayda ayrıca değerlendirilmek üzere, ilgili yabancının işlediği suçun kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı bakımından tehdit oluşturduğu hallerde YUKK m. 54/1-d uyarınca sınır dışı

¹⁰⁴Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını doldurmuş olan kişiler bakımından üç yıldır (TCK m. 51/1).

¹⁰⁵Denetim süresi, bir yıldan az üç yıldan fazla olmayacak şekilde erteleme kararına ilişkin hükmün kesinleştiği tarihten itibaren işlemek üzere mahkemece belirlenir (TCK m. 51/3).

¹⁰⁶Aynı yönde bkz. Öztürk ve Erdem (n 86) 599; Koca ve Üzülmüş (n 79) 707; Zafer (n 80) 652.

¹⁰⁷TCK m. 59'da "koşullu salıvermeden yararlandıktan ve her halde cezanın infazını tamamladıktan sonra" ifadesi kullanılmasından ötürü, denetim süresi içinde de sınır dışı etme kararı alınabileceğini savunan aksi yönde görüş için bkz. Öztürk ve Erdem (n 86) 599.

¹⁰⁸Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek, bulundurmak ve kullanmak suçunu işleyen yabancı hakkında TCK m. 191/2 gereğince beş yıl süre ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesine karşın, bu suçun kamu düzeni açısından tehdit oluşturması sebebiyle, suçun işlendiğine dair kesin hüküm bulunmasa dahi sınır dışı etme kararı alan idarenin bu uygulamasını hukuka uygun gören idare mahkemesi kararı için bkz. Uşak İdare Mahkemesi, E. 2023/240, K. 2023/460, 11.09.2023. Benzer bir diğer karar için bkz. İstanbul 15. İdare Mahkemesi, E. 2022/5062, K. 2023/597, 27.01.2023; Yılmaz ve Koçak (n 101) 289.

¹⁰⁹Konu hakkında bkz. Devrim Güngör ve Güneş Okuyucu Ergün, 'Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması' (2016) 65 (4) AÜHFD 1951, 1954 vd.; Enver Kumbasar, *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması* (Seçkin 2012) 45 vd.

¹¹⁰Aynı yönde bkz. Tüysüz (n 6) 117.

¹¹¹Sanık denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemek ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerine uygun davranırsa, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılacak olup, buna bağlı olarak davanın düşmesi kararı verilir (CMK m. 231/10).

¹¹²Bu hususta ayrıca bkz. Güngör ve Okuyucu Ergün (n 109) 1954.

edilebilmesinde de bir engel bulunmamaktadır. Zira yabancı hakkında işlediği suçtan ötürü mahkûmiyet kararı verilmiş olduğundan, suçsuzluk karinesinin ihlalinden de söz edilemeyecektir. Nitekim idari uygulamada, hakkında verilen hapis cezası hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş yabancılar hakkında, YUKK m. 54/1-d gereğince sınır dışı etme kararı alınmakta, hatta bu durum idare mahkemelerinin bazı kararlarında hukuka uygun görülmektedir¹¹³.

Yukarıda açıklanan bilgiler ışığında, kanımızca, yabancı hakkında hapis cezasının infazının bihakkın tamamlanmadan sınır dışı etme kararı alınması isabetsizdir¹¹⁴. Zira TCK m. 59'un lafzından da anlaşılacağı üzere, yabancı hakkında hapis cezasının denetimli serbestlik uygulanarak veya koşullu salıverilme suretiyle infazına karar verilmiş olması, sınır dışı etme kararı alınabilmesi için yeterli olmamakta; her durumda cezanın infazının bihakkın tamamlanmış olması icap etmektedir. Bu sebeple, infaz hukuku bakımından hükmolunan hapis cezasının infazının henüz tamamlanmadığı bir dönemde yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmaması gerekir. TCK m. 59'da yabancının sınır dışı edilme değerlendirmesini denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına veya koşullu salıverilmesine karar verilmiş olsa dahi "her halde cezasının infazının tamamlanması"na bağlanması kanaatimizce bu yönde bir sonuca dayanak oluşturmaktadır.

Denetimli serbestlik ve koşullu salıverilme taliki şarta bağlanmış müesseseler olduğundan, yalnızca denetim süresini iyi halle sorunsuz geçiren mahkûmlar cezasını çekmiş sayılır. Zira cezanın infazı denetim süresi içinde de sürdüğünden, cezasının geri kalanını ceza infaz kurumu dışında çeken mahkûm ile devlet arasındaki ceza ilişkisi devam etmektedir¹¹⁵. Bu bakımdan, yabancının denetim süresi içinde öngörülen yükümlülüklerle uygun şekilde, çekmediği cezanın kalan süresini doldurarak hapis cezasının infazını bihakkın tamamlamış olması gerekir (CGTİHK m. 107/14)¹¹⁶. Aksi halin kabulü, yabancıların mahkemece hükmolunan hapis cezasını tam olarak çekmelerinin önüne geçeceğinden, dolaylı olarak idari makamların mahkemelerin yargı yetkisine müdahalesi olarak dahi yorumlanmaya zemin hazırlar¹¹⁷. Bu bağlamda, uygulamada Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 86/2 esas alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığınca ülkede kalmasında sakınca olduğunu bildirdiği yabancı hükümlülerin denetimli serbestlik tedbiri olarak koşullu salıverilme tarihine kadar ülke sınırları içine girmeme yükümlülüğü getirilerek sınır dışı edilmelerinin sağlanması, vatandaşların aksine yabancıların kendi ülkelerinde herhangi bir yükümlülüğe tabi tutulamaları sebebiyle bir nevi zımni af olarak algılanabilmeye müsaittir. Gerçekten de bu durum, kanun yararına bozma kararlarına da konu edilerek, yabancının denetimli serbestlik tedbiri uygulandıktan sonra sınır dışı edilmesinin vatandaşların aksine kendilerine ayrımcılık yapıldığı algısına yol açacağına dikkat çekilmiştir¹¹⁸.

¹¹³Mala zarar verme ve hırsızlık suçundan dolayı yargılandığı dava neticesinde hakkında verilen hapis cezasının hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen yabancı hakkında, suça konu fiillerin kamu düzenini ve kamu güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle YUKK m. 54/1-d uyarınca alınan sınır dışı etme kararı idare mahkemesince hukuka uygun bulunmuştur: İzmir 1. İdare Mahkemesi, E. 2022/2042, K. 2023/5, 04.01.2023. Benzer bir diğer karar için bkz. İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2021/1645, K. 2022/502, 25.02.2022: Yılmaz ve Koçak (n 101) 276, 292.

¹¹⁴Denetimli serbestlik talebinin kabulüyle ceza infaz kurumlarından tahliyesine karar verilmiş iyi halli bir yabancı hükümlü hakkında koşullu salıverme tarihi beklenmeksizin sınır dışı etme kararı alınabilmesinin mümkün olduğuna yönelik aksi görüş için bkz. Koca ve Üzülmüş (n 79) 706.

¹¹⁵Akkaş (n 96) 310.

¹¹⁶Aynı yönde bkz. Değirmenci ve Karakurumer (n 74) 147; Akbulut (n 80) 1216; Zafer (n 80) 652.

¹¹⁷Mahkeme kararlarında da bu algıya temas edildiği görülmektedir. Bu yönde bir karar için bkz. "...hakkındaki ceza infazı denetimli serbestlik uygulanmak suretiyle halen devam eden davacının YUKK'un 54. maddesinin 1. fıkrasının d bendi uyarınca sınır dışı edilmesinin suç işleyen yabancının cezasız kalmasına yol açacağı anlaşıldığından...": Van 1. İdare Mahkemesi, E. 2021/2028, K. 2021/1678, 05.11.2021: Yılmaz ve Koçak (n 101) 276 vd.

¹¹⁸Yargıtay 1. Ceza Dairesi, E. 2020/1043, K. 2021/11572, 30.06.2021: "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile düzenlemelerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanması gerektiği, bununla birlikte anılan düzenlemelerin uygulanması ile öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak gibi temel amaçların hedeflendiği, somut olayda yabancı uyruklu hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbiri olarak koşullu salıverilme süresi sonuna kadar ülke sınırları içine girmeme yükümlülüğü uygulanarak tahliyesine karar verilmesi ve akabinde hükümlünün anılan tedbir gereğince yurtdışına çıkması/çıkarılması halinde ise, hükümlünün denetimli serbestlik sürecinde takibi ve denetlenmesi mümkün olamayacağından yukarıda izah edilen temel ilke ve amaçların da gerçekleştirilmesinin söz konusu olamayacağı ve bu durumun nihai olarak ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ilgili düzenlemelerin amaç

Sonuç itibarıyla, TCK m. 59 uyarınca, işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancılar, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezalarının infazına veya koşullu salıverilmelerine karar verildikten ve her halde cezalarının infazı tamamlandıktan sonra, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilmek zorundadır¹¹⁹. Bu sebeple, alınan sınır dışı etme kararı, yabancının mahkûm olduğu hapis cezasının ferî sonucu değildir. Dolayısıyla, yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınabilmesi, ancak yapılacak değerlendirme neticesinde yabancının Türkiye’de kalmasının uygun görülmemesi halinde mümkün olabilir¹²⁰. Uygulamada yabancı hakkında yapılacak bu değerlendirmenin Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla kendilerine bildirilen İl Göç İdaresi Müdürlüklerince yerine getirildiği görülmektedir. YUKKUY m. 54/2’den hareketle, yabancı hakkında sınır dışına yönelik değerlendirmenin İl Göç İdaresi Müdürlüğünce yapılması, nihai kararı verecek olan Valilikler açısından dosyanın sınır dışı etme konusunda uzman bir makamın hazır edilmesi olarak anlaşılmalıdır. Bu çerçevede hazırlanacak değerlendirme raporunda, yabancı hükümlünün Türkiye’de kalmasının siyasi, idari ve kamu güvenliği açısından sakıncalı olup olmadığı, sınır dışı edilmesinin gerekip gerekmediği hususlarına temas edilir (Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 77/4).

c. Düzenlemenin Suçsuzluk Karinesi Açısından Değerlendirilmesi

Hapis cezasına mahkûm edilen yabancıların TCK m. 59’da aranan şartların sağlanması üzerine İçişleri Bakanlığınca sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirmesinde bulunulması halinde YUKK m. 54/1-a uyarınca haklarında sınır dışı etme kararı alınmasının zorunlu olduğunu yukarıda ifade etmiştik.

Detaylarıyla açıklandığı üzere, TCK m. 59 kapsamında hakkında sınır dışı etme kararı alınması mümkün görülen kişiler, hapis cezasına mahkûm edilmiş olup da cezasını infaz hukuku düzenlemelerine uygun şekilde Türkiye’de çekmiş yabancılarıdır. Bu bakımdan, yapılacak değerlendirme sonucunda sınır dışı edilmesi gerektiği kanaatine varılan yabancılar, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak hapis cezasının infazına veya koşullu salıverilmesine karar verildikten sonra ve her halde cezasının infazı tamamlanmış olanlardır. Bu sebeple, YUKK m. 54/1-a uyarınca alınan sınır dışı etme kararının süjeleri, ceza mahkemelerince yürütülen ceza kovuşturması tamamlanarak hapis cezasına mahkûm edilmiş yabancı hükümlülerdir. Dolayısıyla, TCK m. 59’da aranan şartları sağlaması üzerine hakkında değerlendirmede bulunulup sınır dışı etme kararı alınan yabancılar açısından suçsuzluk karinesini ihlal eden bir durum söz konusu değildir. Zira suçsuzluk karinesi, ceza kovuşturması sonucunda verilen mahkûmiyet kararının kesinleşmesiyle devre dışı kalmaktadır. O halde, suç işlediği mahkeme kararıyla sabit olan bir yabancının cezasının infazının tamamlanmasının ardından, idari makamca yapılacak sınır dışı etme hakkındaki değerlendirme ve karar aşamasında suçsuzluk karinesinin ihlali durumu gündeme gelmeyecektir.

Bu noktada hatırlatılmalıdır ki, kanun koyucunun YUKK m. 54/1-a kapsamında sınır dışı edilmesini öngördüğü yabancılar hakkında suçsuzluk karinesi açısından bir ihlal durumu söz konusu olmamakla

ve ruhuna aykırı sonuçlar doğuracağı, bu bağlamda diğer hükümlüler ve kamuoyu nezdinde de yabancı uyruklu hükümlüler ile ilgili kısmi cezasızlık/af ve ayrımcılık şeklinde algılara neden olabileceği gözetilmeden, itirazın reddi yerine yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 21/02/2020 gün ve 94660652-105-35-21227-2019-Kyb sayılı yazılı istemlerine müsteniden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesi ile Dairemize ihbar ve dava evrakı gönderilmekle, incelenerek gereği düşünüldü...Kanun yararına bozma talebine dayanılarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına göre yerinde görüldüğünden, ... 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/11/2019 tarihli ve 2019/1990 değişik iş sayılı kararının 5271 sayılı CMK’nin 309.maddesi uyarınca KANUN YARARINA BOZULMASINA...”: Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 10.08.2025.

¹¹⁹Sınır dışı etmenin ceza ve güvenlik tedbiri niteliği taşıması ve maddede geçen “bildirilir” ifadesinin emredici lafzından hareketle, takdir yetkisine sahip olmayan mahkemenin bu bildirimde bulunmayı göz ardı etmiş olmasının yabancı hükümlü aleyhine kazanılmış hak doğurmayacağına ilişkin görüş için ayrıca bkz. Gödeklî (n 79) 612.

¹²⁰Değerlendirmenin takdir yetkisine açık olduğuna ilişkin tespitler için bkz. Esra Dardağan Kibar, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi’ (2012) 11 (2) AAÇD 53, 57; Erten (n 77) 31; Bayraktaroğlu Özçelik (n 6) 218; Tüysüz (n 6) 114; Kuşçu (n 6) 102. Sınır dışı etme kararı alınmasında idarenin takdir yetkisinin sınırlarının çizilmesinde dikkate alınacak ölçütler hakkında ayrıca bkz. Lütfi Duran, ‘Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi’ (1980) 2 (3) İHY 11; Aslı Bayata Canyaş, ‘Sınır Dışı Etme İşlemi ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı: Çatışan Menfaatler ve Esas Alınan Ölçütler’ (2023) 56 TAAD 177, 180; Tüysüz (n 6) 269.

birlikte, kanun hükmü gereğince bu yabancıların sınır dışı edilebilmesi ancak cezalarının bihakkın infazı sonrasında gerçekleştirilebilir. Başka bir ifadeyle, yabancıların mahkûm olduğu hapis cezasının infazı usulen tamamlanmadan önce YUKK m. 54/1-a'ya dayanılarak sınır dışı edilmesinin kanuna aykırılık teşkil edeceği kanısındayız.

3. Belli Suç Tiplerinin Faili Olan Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi

a. Kanuni Düzenleme

Kanun koyucu, hapis cezasına mahkûm edilen yabancıların cezalarının infazı sonrasında sınır dışı edilmesinden ayrı olarak suç teşkil eden bazı fiillerin faili olan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmasını zorunlu kılmıştır. Bahsi geçen yabancılar YUKK m. 54/1'in (b), (c), (ç), (d) ve (k) bentlerinde sayılmıştır. Buna göre, terör örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar, çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar, Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izni için yapılan işlemlerde sahte belge kullananlar, Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar, kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler aşağıda detaylandırılacağı üzere, TCK kapsamında belli suçların failidirler.

YUKK m. 54/1'in (a) bendinin aksine (b), (c), (ç), (d) ve (k) bentleri uyarınca sınır dışı edilmesi gerektiği bildirilen yabancılarla ilişkin herhangi bir ceza hukuku mevzuatına atıfta bulunulmamıştır. Böyle bir tercihte, bahsi geçen düzenlemeler kapsamında hakkında sınır dışı etme kararı alınacak yabancıların belli bir suçun faili olmasının değil, bilakis ilgili maddelerde sınır dışı etme sebebi olarak gösterilen fiillerin ifasının yeterli görülmüş olmasının etkili olduğu kanısındayız. Zira yukarıda açıklandığı üzere, işledikleri suçtan dolayı hapis cezası gerektiren bir suçtan mahkûm olan yabancıların belli şartlarda sınır dışı edilmesi YUKK m. 54/1-a'da münferit bir sınır dışı etme sebebi olarak düzenlenmiştir. Ancak kanun koyucunun bu tercihi, YUKK m. 54/1'in (b), (c), (ç), (d) ve (k) bentlerinde sınır dışı edilmesini emrettiği yabancıların aynı zamanda belli suç tiplerinin faili olduğu gerçeğini değiştirmez. Hatta yabancıların fiilinin suç teşkil ettiği hallerde, hakkında başlatılan ceza kovuşturması neticesinde hapis cezasına mahkûm edilmesi durumunda, hapis cezasının infazı sonrasında YUKK m. 54/1-a gereğince sınır dışı edilmesi de imkân dahilindedir¹²¹.

b. Suç Teşkil Eden Sınır Dışı Etme Sebepleri

Kanun koyucunun sınır dışı etme sebebi olarak gördüğü, aynı zamanda suç teşkil eden fiillerden ilki, terör örgütü yöneticiliği, üyeliği veya destekleyiciliği ya da çıkar amaçlı suç örgütü yöneticiliği, üyeliği veya destekleyiciliğidir (YUKK m. 54/1-b). Zira anılan sınır dışı etme sebebinin TCK m. 220'de düzenlenen suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu¹²² kapsamında ceza muhakemesine konu olacağına kuşku yoktur. Gerçekten de suç işlemek amacıyla terör eylemlerinde bulunmayı hedefleyen bir terör örgütünün¹²³ yöneticisi olan yabancı, örgüt yöneticisi¹²⁴ ise örgüt yöneticiliği suçunu (TCK m. 220/1); örgüt üyesi¹²⁵ ise örgüt üyeliği

¹²¹Aynı yönde bkz. Tüysüz (n 6) 135.

¹²²Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu hakkında detaylı bilgi için bkz. A. Caner Yenidünya ve Zafer İçer, 'Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu' (2013) 19 (2) MÜHF-HAD 797, 798 vd.

¹²³Terör örgütü kavramı, doktrinde, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (RG 12.04.1991/20843 Mükerrer) m. 1'de yapılan "terör" tanımı esas alınarak genel olarak şöyle tanımlanmaktadır: "Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla her türlü suç teşkil eden eylemleri ast-üst ilişkisi çerçevesinde hiyerarşi içinde ve sürekli bir şekilde yapmak üzere oluşturulan organize yapı". Faruk Turinay, 'Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı' (2016) 116 TBBD 39, 64 vd. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, Türk hukukunda bir organizasyonun terör örgütü olarak kabul edilebilmesi için "terörizm" koşullarının TCK m. 220'de düzenlenen "örgüt varlığı" koşullarıyla birlikte gerçekleşmesi icap eder: Nurullah Bodur ve Eshat Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları* (Seçkin 2022) 41.

¹²⁴Örgüt yöneticiliği ile "hiyerarşik açıdan örgüt yapısının üst konumunda bulunarak örgütün amaçlarını gerçekleştirmek üzere inisiyatif alabilme, emir ve talimat verebilme, üyelerini yönetebilme ve aralarındaki koordinasyonu sağlayabilme yetkisiyle donatılmış kişiler" in kastedildiğine ilişkin bkz. Vesile Sonay Evik, 'Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu' (2013) 19 (2) Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan MÜHF-HAD 667, 684; Yenidünya ve İçer (n 122) 806.

suçunu (TCK m. 220/2) işlemiş olur. Örgütün silahlı olması, bahsi geçen suç bakımından nitelikli unsur olup, daha ağır ceza verilmesine dayanak oluşturur (TCK m. 220/3). Hatta suç işlemek amacıyla kurulmuş böyle bir örgütün, bir eylem yapmaya elverişli düzeyde silaha sahip olması ya da silahları kullanabilme imkânının bulunması, silahlı terör örgütü yöneticileri ve üyeleri açısından TCK m. 314 uyarınca suç teşkil eder¹²⁶.

Benzer şekilde, çıkar amaçlı suç örgütü¹²⁷ yöneticisi veya üyesi olmak bir sınır dışı etme sebebi¹²⁸ olduğu gibi¹²⁹, aynı zamanda suç işlemek amacıyla örgütlenme suçunun maddi unsurunu oluşturur. Bu sebeple, maddi çıkar elde etmek üzere¹³⁰ örgüt bünyesinde süreklilik ve hiyerarşi içinde hareket eden yabancıların TCK m. 220 kapsamında suç teşkil eden fiillerinin sınır dışı etme sebebi olacağı açıktır.

İlave olarak, bu tür örgütlerin destekleyicisi olanlar, başka bir ifadeyle örgütün yöneticisi veya üyesi olmamakla birlikte hiyerarşi içinde kalmayıp, örgüte maddi veya manevi katkı sağlayanlar¹³¹, sınır dışı edilmesi zorunlu kılınan kişiler arasında sayılmaları yanında, TCK m. 220/7'de düzenlenen suç örgütüne yardım etme suçunun da faili olurlar. Hatta suç işlemek amacıyla kurulmuş böyle bir örgütün, bir eylem yapmaya elverişli düzeyde silaha sahip olması ya da silahları kullanabilme imkânının bulunması, silahlı terör örgütü destekleyicileri açısından TCK m. 314 kapsamında ayrı bir suçu işlemeleri anlamına gelir¹³².

Suç örgütüyle irtibatlı olan yabancıların sınır dışı edilmesiyle ilgili olarak üzerinde durulması gereken hususlardan biri de, kanun koyucunun YUKK m. 54/1-k ile mevzuata sonradan dahil ettiği¹³³, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilen yabancıların durumudur. Bu çerçevede, BM Güvenlik Konseyi örneğinde olduğu gibi, uluslararası bir kurum veya kuruluş tarafından terör örgütü olarak belirlenmiş bir örgütle bağlantısı olan yabancıların terör örgütü yöneticiliği, üyeliği ya da destekleyiciliği fiili, yukarıda açıklanan TCK m. 220 kapsamında ceza soruşturmasına konu edilmeye sebep oluşturur.

Suç teşkil eden sınır dışı etme sebeplerinden bir diğeri, Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izni için yapılan işlemlerde sahte belge kullanmadır (YUKK m. 54/1-c). Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, kanun koyucu, Türkiye'ye giriş ve ülkede ikamete ilişkin yabancılar tarafından yapılması gereken işlemler kapsamında yetkili makama ibrazı gereken belgelerdeki usulsüzlüğü, bu eylemi kasten yapan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmasını zorunlu tutarak idari bir yaptırıma da bağlamıştır.

Konumuz açısından bakıldığında, YUKK'ta yabancılar tarafından sağlanması gereken ülkeye giriş, vize ve ikamet izni kapsamında birçok şart arandığı görülmektedir. Söz konusu şartların usulüne uygun olarak yerine getirildiğinin tespiti, nitelikleri gereği Türkiye'ye giriş yapmak ya da ülkede ikamet etmek isteyen yabancı tarafından doğru bilgi verilmesi, aynı şekilde gerçek belge ibrazına bağlıdır. Aksi halde yabancıların ülkeye girişi, vize ya da ikamet izni alması mümkün olamayacaktır. Hal böyle olmakla birlikte, idarece bu tür

¹²⁵Örgüt üyeliğinin, "örgüt yöneticisi olmayan, ancak örgüt hiyerarşisi içinde yer alarak örgütün amaçlarını bilerek örgüte katılıp faaliyetlere iştirak edenler" olarak anlaşılması gerektiğine ilişkin bkz. Yenidünya ve İçer (n 122) 807; Sonay Evik (n 124) 685.

¹²⁶Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Tülay Kitapçıoğlu Yüksel, 'Silahlı Örgütlenme Suçu TCK m. 314' (2023) 72 (1) AÜHFD 295, 304 vd.

¹²⁷Yürürlükteki Türk ceza hukuku mevzuatında kullanılmayan bir kavram olan "çıkart amaçlı suç örgütü"nü, "esas amacı maddi menfaat temini olan örgüt" olarak anlaşılması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Turinay (n 123) 51.

¹²⁸Bununla birlikte, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun (RG 31.03.2005/25772 Mükerrer) m. 18 ile yürürlükten kaldırılan 4222 sayılı Çıkart Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanununda (RG 01.08.1999/23773) çıkart amaçlı suç örgütü düzenlenmişti.

¹²⁹Yürürlükteki ceza hukuku mevzuatında çıkart amaçlı suç örgütüne ilişkin bir düzenleme olmamasına karşın, YUKK'ta sınır dışı etme sebepleriyle bağlantılı olarak güncel ceza hukuku terminolojisinde kullanılmayan bir kavramın tercih edilmesine yönelik eleştiri ve revizyon ihtiyacı için ayrıca bkz. Bayraktaroglu Özçelik (n 6) 220.

¹³⁰Turinay (n 123) 51.

¹³¹Örgüt destekleyiciliği kapsamında bilgi için bkz. Yenidünya ve İçer (n 122) 810 vd.

¹³²Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Kitapçıoğlu Yüksel (n 126) 304 vd.

¹³³Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilen yabancıların sınır dışı edilmesini zorunlu kılan YUKK m. 54/1-k, 676 sayılı KHK (RG 29.10.2016/2978) ile YUKK'a dahil edilmiştir.

usulsüzlükler işlem anında tespit edilememiş olabilir. Böyle bir ihtimalde, usulsüz giriş, yabancı bakımından bir kazanılmış hak doğurmaz. Bu doğrultuda, yabancının ülkeye giriş yapmasının ardından giriş, vize veya ikamet izni ile ilgili işlemlerde sahte belge¹³⁴ ibraz ettiğinin anlaşılması, YUKK m. 54/1-c uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmasına dayanak oluşturur.

Ülkeye giriş, vize ve ikamete ilişkin YUKK'ta yer verilen düzenlemelerden yabancının YUKK m. 54/1-c uyarınca sınır dışı edilmesiyle bağlantı oluşturabileceklerden bazı örnekler verilmesi konunun somutlaştırılması açısından yararlı olacaktır. Örneğin, YUKK m. 6/1'de Türkiye'ye sınır kapılarından giriş yapılırken geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerin görevlilere gösterilmesi zorunlu kılınmıştır¹³⁵. Bu bağlamda, sınır kapılarından Türkiye'ye sahte pasaportla giriş yapan yabancılar hakkında YUKK m. 54/1-c gereğince sınır dışı etme kararı alınması kanun gereğidir. Bir başka düzenlemede kanun koyucu, Türkiye'de doksana günde kadar kalacak olan yabancının, vatandaşı oldukları veya yasal olarak bulundukları ülkedeki konsolosluklardan geliş amaçlarını da gösteren vize almaları kuralı getirmiştir (YUKK m. 11/1). Buna göre, vize başvurusu kabul edilen bir yabancının Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra, vize aşamasında Türk konsolosluklarına ibraz ettiği belgelerin sahte olduğunun anlaşılması YUKK m. 54/1-c uyarınca sınır dışı edilmesine sebep oluşturur. Konuya ilişkin bir diğer misal, yabancının ikamet iznine ilişkindir¹³⁶. Öyle ki, Türkiye'de vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksana günden fazla kalacak yabancının Türkiye'deki kalış amaçlarına uygun bir ikamet izni alması YUKK m. 19 uyarınca zorunlu kılınmıştır. Bu cümleden hareketle, ikamet izni alabilmek için gerekli şartların sağlanması bakımından resmi makamlara sunulması gereken bir belgedeki usulsüzlüğün ikamet izninin verilmesinden sonra tespiti, ikamet izninin iptaline yol açacağı gibi, ikamet izninin hamili yabancı açısından Türkiye'den sınır dışı edilmesine gerekçe oluşturur.

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, yabancının Türkiye'ye gerçek dışı belge ibraz ederek giriş yapması, vize veya ikamet izni alması, yetkili makamlarca tespiti halinde sınır dışı edilmesine sebep teşkil eder. Ancak bu usulsüzlüğe konu işlemler, aynı zamanda TCK kapsamında bazı suç tiplerine karşılık gelmektedir. Zira ülkeye giriş, vize ve ikamet izni amacıyla yetkili makamlara başvuruda bulunan bir yabancı, ibraz ettiği pasaport, nüfus kaydı, sabıka kaydı gibi resmi bir belgenin¹³⁷ sahte olduğunu bilmesi halinde, TCK m. 204/1'de hapis cezasına bağlanan resmi belgede sahtecilik suçunu¹³⁸ işlemiş olur. Aynı şekilde, yabancı, söz konusu işlemler kapsamında yetkili makamlara ibraz ettiği resmi olmayan sahte bir özel belgeyi¹³⁹ bu özelliğini bilerek kullanmışsa, bu durumda TCK m. 207/2'de düzenlenen özel belgede sahtecilik suçunun¹⁴⁰ faili sıfatını alır. Örneğin YUKK m. 13/1 uyarınca vize almadan sınır kapılarına gelen yabancılara¹⁴¹, süresi

¹³⁴Belge ve sahte belge kavramları TCK'da tanımlanmamıştır. Doktrinde sahte belge, "bir belgenin objektif gerekliliklerini taşımakla birlikte içeriği doğru olmayan belge" olarak tarif edilmiştir: Başar Pancaroğlu, 'Sahte ve Gerçeğe Aykırı Belge Kavramlarının Ceza Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi ve Sonuçları' (2022) 28 (2) MÜHF-HAD 806, 818 vd.

¹³⁵Yabancıların Türkiye'ye giriş hakkı kapsamında detaylı bilgi için bkz. Barış Teksoy, '6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu' (2013) 62 (3) AÜHF 855, 858 vd.

¹³⁶Yabancıların ikamet izinleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Emre Esen, *Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri* (Beta 2019) 33 vd.

¹³⁷Ceza hukuku anlamında belge kavramı için ayrıca bkz. Pancaroğlu (n 134) 810 vd.

¹³⁸Resmi belgede sahtecilik suçu hakkında detaylı bilgi için bkz. Hasan Tahsin Gökcan, 'Resmî Belgede Sahtecilik Suçu' (2009) 67 (3) ABD 93, 95 vd.

¹³⁹Özel belge, "resmi belge niteliği taşımayan, aynı zamanda resmi belge hükmündeki belgeler kapsamında olmayan, düzenleyeni belli, hukuki değer taşıyan bir içeriği haiz yazılı belge" olarak tanımlanmaktadır: Handan Yokuş Sevük, 'Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)' (2019) 24 (41) DÜHFD 229, 233. Örneğin, bankaların hesap bilgileri hakkındaki yazısı, fatura, mal beyanı, vergi beyanı, gümrük beyanı, kira sözleşmesi, dilekçe, özel hayat sigortası, beyanname, özel hekim raporu gibi belgeler özel belge olarak kabul edilebilir: Hasan Tahsin Gökcan, 'Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK M.207)' (2010) 68 (1) ABD 209, 220-221.

¹⁴⁰Özel belgede sahtecilik suçu hakkında detaylı bilgi için bkz. Yokuş Sevük (n 139) 231 vd.

¹⁴¹YUKKUY m. 15/1 uyarınca, "Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar hariç, vize almadan sınır kapılarına gelen yabancılara, aşağıda sayılan durumlarını ve süresi içinde Türkiye'den ayrılacaklarını belgelemeleri durumunda aşağıda belirlenen istisnai haller çerçevesinde valiliklerce vize verilebilir: a) Yabancının yasal olarak bulunduğu ülkede konsolosluğun bulunmaması veya vize işlemlerinin konsolosluk üzerinden gerçekleştirilememesi, b) Yabancının veya Türkiye'deki eşi ve yakın akrabalarının hastalığı, ölümü veya kaza gibi mücbir sebeplerinin bulunması, c) Yabancının geri gönderilmesinde sağlık durumu yönünden risk görüldüğünün ilgili birimlerce bildirilmesi, ç) Yabancının ulusal ve uluslararası bilimsel, ekonomik, kültürel ve ticari etkinliklere katılmak amacıyla gelmesi, d) Deniz limanlarına gelen ticari gemi mürettebatının ülkesine veya

içinde Türkiye'den ayrılacaklarını belgelemeleri halinde sınır kapılarında istisnai olarak vize verilebilir. Bu kapsamda talep edilen sağlık sigortası poliçesinin sahte olması, bu belgenin gerçek olmadığını bilmesi kaydıyla, yabancıyı özel belgede sahtecilik suçunun faili haline getirir. İlave olarak, yabancı eğer bu özel belgeyi bizzat kendisi sahte olarak düzenledikten ya da gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirdikten sonra kullanmışsa, TCK m. 207/1 uyarınca cezalandırılır¹⁴².

Yabancı Türkiye'de bulunduğu süre zarfında şantaj, fuhuş, hırsızlık, dolandırıcılık, kaçakçılık, insan kaçakçılığı, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ve benzeri meşru olmayan yollarla hukuka aykırı bir şekilde gelir elde etmesi, YUKK m. 54/1-ç kapsamında sınır dışı etme sebebi teşkil ettiği gibi, belli şartlarda suç da oluşturur. Öncelikle belirtilmelidir ki, Uluslararası İşgücü Kanunu¹⁴³ (UİK) m. 6 uyarınca, Türkiye'de çalışacak yabancıların çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti belgesi alması kanun gereği zorunludur¹⁴⁴. Ancak YUKK m. 54/1-ç'de kastedilen, yabancıların çalışma izni olmadan çalıştığının tespiti değildir. Zira kanun koyucu çalışma izni olmaksızın Türkiye'de çalışmayı, yabancıların sınır dışı edilmesi bakımından YUKK m. 54/1-ğ'de özel olarak düzenlemiştir.

Bu açıklamalardan hareketle, Türkiye'de geçimini meşru olmayan yollardan sağlayan yabancılar, yasa dışı olarak kazanç sağlayanları ifade etmektedir. Örneğin fuhuş aracılık yoluyla kazanç elde ettiği tespit edilen, başka bir ifadeyle kendisine ödenen ücret karşılığında fuhuş yapan bir kadını temin eden bir yabancı hakkında, Türk hukukunda meşru kılınmayan bir iş yaptığı gerekçesiyle hem sınır dışı etme kararı alınması hem de TCK m. 227/2 uyarınca fuhuş için aracılık suçundan¹⁴⁵ mütevellit ceza soruşturması başlatılması gerekir. Aynı şekilde, doğrudan veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkân sağlayan yahut Türk vatandaşı veya yabancıların yurt dışına çıkmasına olanak yaratan bir yabancı, TCK m. 79/1 kapsamında göçmen kaçakçılığı suçu¹⁴⁶ işlediği gibi, geçimini meşru olmayan yollardan temin ettiği gerekçesiyle YUKK m. 54/1-ç gereğince sınır dışı etme yaptırımına da tabi tutulmak zorundadır.

Suç politikasının toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin ceza hukuku aracılığıyla korunmasını hedeflediği dikkate alındığında¹⁴⁷, suç teşkil eden bazı fiillerin kamu düzenini veya kamu güvenliğini tehdit etmesi muhtemeldir. Elbette kamu düzeni veya kamu güvenliği için tehdit oluşturmak, bu tehdidin her durumda mutlak surette suç teşkil etmesini ya da söz konusu tehdidin bir ceza davasında tespit edilmesini zorunlu kılmaz. Bu halde, yabancıların kamu düzeni veya kamu güvenliği için tehdit oluşturan fiilinin yalnızca idari tedbir olarak sınır dışı etme usulü kapsamında müeyyide görmesi söz konusu olacaktır. Ancak böyle bir zorunluluk olmamakla birlikte, kamu düzeni veya kamu güvenliği için tehdit oluşturan fiilin bir suçun maddi unsurunu oluşturması olasıdır. Nitekim yabancıların sınır dışı edilme gerekçelerinden biri olan kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturma (YUKK m. 54/1-d), niteliği itibarıyla birçok suç tipinin vücut bulabileceği bir sınır dışı etme sebebidir. Zira her suçun az ya da çok kamu düzeni veya kamu güvenliğine olumsuz etkilerinin olacağı söylenebilir¹⁴⁸. Bu sebeple kasten işlenen suçların ceza

başka bir ülkeye devam etme veya aynı limanda başka bir gemiye katılma zorunluluğunun ortaya çıkması, e) Yabancıya sınır kapısında vize verilmesine ihtiyaç duyulduğunun kamu kurum ve kuruluşları tarafından bildirilmesi."

¹⁴²Gökcan (n 139) 221.

¹⁴³Kanun Numarası: 6735, Kabul Tarihi: 28.07.2016, RG 13.08.2016/29800.

¹⁴⁴Yabancıların Türkiye'de çalışma hakkı kapsamında detaylı bilgi için bkz. Musa Aygül, *Yabancıların Çalışma Hakkı (Hürriyeti) ve Yabancıların Çalışma İzni Verilmesinde İdarenin Takdir Yetkisi* (Yetkin 2019) 93 vd.

¹⁴⁵Fuhuş aracılık suçu hakkında detaylı bilgi için bkz. Hamide Zafer, 'Fuhuş Suçu' (2019) 21 (1) Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan DEÜHFD 3157, 3171 vd.

¹⁴⁶Özlem Yenerer Çakmut, 'Türk Ceza Yasa'sında Göçmen Kaçakçılığı Suçu (TCK m. 79)' (2010) 9 (2) İKÜHFD 115, 116 vd.

¹⁴⁷Öztürk ve Erdem (n 86) 34.

¹⁴⁸Melikşah Yasin, 'Sınır Dışı Kararlarının Yargısal Denetiminde İspat Sorunları' (2022) 42 (2) PPIL 561, 573.

muhakemesine tabi olmasına ilave olarak, suça konu fiillerin faili yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınması da mümkün olabilir.

Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturan yabancıların belirlenmesinde, idarenin takdir yetkisini haiz olduğunda şüphe yoktur¹⁴⁹. Zira her şeyden evvel özellikle kamu düzeni ve kamu güvenliği kavramlarının muğlak içeriği, yabancıların hangi fiillerinin anılan kavramlar bakımından sakınca oluşturacağını tespitinde belirsizlik doğurabilir. Bu sebeple, yabancıya yöneltilmiş her suç isnadının sınır dışı etme kararı verilmesi için yeterli olmayacağı söylenmelidir. Sınır dışı etme açısından önemli olan ölçüt, isnada konu suçun failinin kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturması olacağından, esasen işlenen suçun niteliği, işlenme biçimi ve etkisi gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır¹⁵⁰. Örneğin bir yabancıların konakladığı otelde görevlilerle yaşadığı tartışma kapsamında kalan takibi şikâyeteye bağlı bir suçtan dolayı ceza soruşturmasının başlatılmış olması, suçun niteliği itibarıyla kamu düzeni ve/veya kamu güvenliği bakımından olumsuz manada sonuçlarının olduğunu söylemek isabetli olmaz. Nitekim idare mahkemesince verilen bir kararda, yabancıların, işlediği suçtan hüküm giymesini sınır dışı edilmesi bakımından yeterli görülmemiş; sınır dışı etme kararında yabancıların hangi suçtan hüküm giydiğinin dahi gösterilmemesi, dolayısıyla yabancıların suça konu fiilinin mahiyetinin bilinmemesi sebebiyle kamu düzeni veya kamu güvenliğini tehdit ettiğinin belirlenememesinin hukuka aykırılığına işaret edilmiştir¹⁵¹.

Bu noktada vurgulanmalıdır ki, yabancıların işlediği birçok suç tipinin maddi unsuru, kural olarak kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığını tehdit eden fiillerden oluşmaktadır. Bu çerçevede örneğin soykırım suçu, göçmen kaçakçılığı suçu, insan ticareti suçu, kasten öldürme suçu, kasten yaralama suçu, işkence suçu, cinsel saldırı suçu, tehdit suçu, kişi hürriyetinden yoksun kılma suçu, konut dokunulmazlığını ihlal suçu, kişilerin huzur ve sükununu bozma suçu, hırsızlık suçu, yağma suçu, mala zara verme suçu, dolandırıcılık suçu, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu, çevrenin kasten kirlenmesi suçu, bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti suçu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit suçu, suç işlemeye tahrik suçu, halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu, hayasızca harekette bulunma suçu, müstehcenlik suçu, düşmanla işbirliği yapma suçu ve benzeri pek çok suçun failinin aynı zamanda YUKK m. 54/1-d uyarınca kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturdıkları gerekçesiyle haklarında sınır dışı etme kararı alınacaklar kapsamında kalacağı söylenebilir.

c. Düzenlemelerin Suçsuzluk Karinesi Açısından Değerlendirilmesi

Suç teşkil eden bazı fiillerin faili olan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınması YUKK m. 54/1'in (b), (c), (ç), (d) ve (k) bentleri kapsamında mümkün olabilmekle birlikte, izah gerektiren esas mesele, söz konusu yabancıların henüz ceza soruşturması dahi açılmamışken veya ceza soruşturması devam ederken yahut ceza kovuşturması tamamlanmadan ve her durumda mahkûmiyet kararıyla suçun işlendiği henüz sabit değilken sınır dışı edilmesine imkân veren bahse konu düzenlemelerin suçsuzluk karinesini ihlal

¹⁴⁹ Bayraktaroğlu Özçelik (n 6) 227; Erten (n 77) 31; Tüysüz (n 6) 130; Kuşçu (n 6) 93.

¹⁵⁰ Yasin (n 148) 573.

¹⁵¹ "...davacının hangi suçtan hüküm giydiğinin dosya kapsamından anlaşılamaması üzerine Mahkemelerince filin ne olduğunun davalı idareye sorulmasına rağmen davalı idarece ara kararına cevap verilmediği, bu sebeple davacının suça konu fiilinin mahiyetinin bilinmemesi karşısında kamu düzenini ve güvenliğini tehdit ettiğinin ortaya konulamadığı dikkate alındığında, YUKK'un 54. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca davacının sınır dışı edilemeyeceği açık ise de davacı hakkında yapılan yargılamada hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, cezası infaz edilmek üzere cezaevine girdiği, davacının cezasının koşullu salıverilme tarihi olan ...2017 tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına İnfaz Hakimliği kararıyla hükmedildiği, ...2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumundan tahliye olan davacı hakkında işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edildiğinin sabit olduğu dikkate alındığında YUKK'un 54/1(a) bendi uyarınca sınır dışı edilebileceği, netice itibarıyla dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı...": İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2021/522, K. 2021/1935, 06.07.2021: Yılmaz ve Koçak (n 101) 277-278. Benzer şekilde, yabancı hakkındaki hakaret suçlamasıyla devam eden davada henüz suçu işlediğine dair hüküm verilmemişken, YUKK m. 54/1-d uyarınca kamu düzeni ve kamu güvenliğini tehdit etmesi sebebiyle verilen sınır dışı etme kararı, mahkemece hukuka aykırı bulunarak sınır dışı etme kararının iptaline karar verilmiştir: İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2023/899, K. 2024/5765, 25.09.2024: Yılmaz ve Koçak (n 101) 291.

edip etmediğidir. Zira anılan düzenlemeleri YUKK m. 54/1-a'dan farklı kılan nokta, hakkında sınır dışı etme kararı alınacak yabancıların suç teşkil eden fiilleri işlediklerine ilişkin mahkemece verilmiş bir mahkûmiyet kararına gerek duyulmamış olmasıdır.

Öncelikle vurgulanmalıdır ki, sınır dışı etme, genel olarak idare hukuku özel olarak ise yabancılar hukuku ilke ve esaslarının hâkim olduğu bir müessesedir. Türk hukukunda yabancılar hukukuna özgü idari bir tedbir olarak alınan sınır dışı etme kararı, bu idari işlemin muhatabı yabancıların kişi dokunulmazlığı hakkı ile yerleşme ve seyahat hürriyetini doğrudan sınırlandırmaktadır. Bununla birlikte, yabancıların ülke sınırlarının dışına çıkarılmasına sebep olan sınır dışı etme kararı alma yetkisinin yargı organlarına değil de münhasıran bir idari makam olan Valiliklere verilmiş olması, yürütülecek sürecin idari mahiyet taşımasının bir gereğidir. Tam da bu özelliğinin bir sonucu olarak, sınır dışı etme işlemlerinde ceza muhakemesi hukukuna has bir ilke olan suçsuzluk karinesinin dikkate alınıp alınamayacağı konusu gündeme gelir.

Türk hukukunda sınır dışı etme kararının idari işlem niteliği taşıması, Türkiye'nin de taraf olduğu AİHS'de koruma altına alınan âdil yargılanma hakkının uygulama alanının dışında kalmasına sebep olmaktadır¹⁵². Bu sebeple, ceza mahkemelerince verilmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmamasına rağmen, suç isnadına dayanılarak haklarında sınır dışı etme kararı alınan yabancıların, suçsuzluk karinesini teminat altına alan AİHS m. 6/2'nin ihlal edildiği iddiasıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine AİHM'e yapacakları başvuruları sonuçsuz kalacaktır. Buna karşın, her ne kadar Anayasa m. 38/4'ün yargı makamlarının işlemlerine yönelik koruma sağlayan bir içeriği haiz olduğu lafzen anlaşılmakla birlikte, Anayasa m. 11/1 uyarınca anayasa hükümleri idare makamları için de bağlayıcı olduğundan, suçsuzluk karinesinin idari makamlarca suç isnadına dayalı olarak alınacak sınır dışı etme kararlarında gözetilmesi icap eden anayasal güvenceye sahip bir temel hukuk kuralı olarak yorumlanması gerekir¹⁵³. İdari işlem yönüyle sınır dışı etme tedbiri bakımından ceza hukukunun temel ilkelerinin uygulanamayacağı ileri sürülebilse de¹⁵⁴, suçsuzluk karinesinin göz önünde bulundurulması sınır dışı etme işleminin mahiyetine uygun düşer¹⁵⁵. Bu sebeple, olması gereken hukuk açısından ifade edilmelidir ki, kural olarak ceza muhakemesi hukukuna özgü bir ilke olarak fonksiyon arz etse de suçsuzluk karinesinin âdil yargılanma hakkı kapsamında sağladığı korumanın idari tedbir mahiyetli sınır dışı etme işlemlerinin bünyesine uygun düştüğü ölçüde uygulanmasına elverişli olduğu kanısındayız. Zira yabancıların sınır dışı etme kararı alınmasını gerektiren fiilleri, tıpkı cezai müeyyide gerektiren fiillerde olduğu gibi, belirli bir hukuk kuralını ihlal eden insan davranışlarıdır¹⁵⁶. Kaldı ki, yukarıda açıklandığı üzere, kanun koyucunun YUKK m. 54/1'de saydığı sınır dışı etme sebeplerinin bir kısmı aynı zamanda belli suç tiplerine karşılık geldiğinden, söz konusu fiiller hem cezai yaptırım hem de sınır dışı etme gibi idari bir tedbirin aynı anda uygulama alanına dahil olmaktadır. Ceza yargılamasına ilişkin süreç ile idari yaptırım süreci birbirinden her ne kadar bağımsız olmakla birlikte, ceza yargılamasında verilen kararların idari yaptırımlar bakımından da etkileri olacağından¹⁵⁷, sınır dışı etme kararı alınırken ceza muhakemesine ilişkin süreç göz ardı edilemez.

Bu açıklamalardan hareketle, sınır dışı etme sebebi olarak gösterilen fiilin aynı zamanda suç teşkil ettiği hallerde, suç isnadına bağlı olarak idari makamlarca alınan sınır dışı etme kararlarında da suçsuzluk karinesinin dikkate alınması hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak görülmelidir. Böyle bir kanaate ulaş-

¹⁵²Konu hakkında detaylı olarak bkz. II. B. 2. AİHM Kararları Işığında AİHS'nin 6. Maddesi Açısından Değerlendirme başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹⁵³Konu hakkında detaylı olarak bkz. II. B. 1. Anayasal Düzenleme Açısından Değerlendirme başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹⁵⁴Bu yönde bkz. Ulusoy (n 81) 26.

¹⁵⁵Sınır dışı etmenin idari bir karara bağlı olarak verildiği hallerde, sınır dışı edilen yabancıların suçsuzluk karinesinin sağladığı güvencelerden yararlanmasının mümkün olmadığı doktrinde aksi görüş olarak ileri sürülmektedir: Çayan (n 27) 200.

¹⁵⁶İdari tedbirler açısından bkz. Ramazan Çağlayan, 'İdari Yaptırımlar İçin Öngörülen Yargısal Denetimin İçeriği Üzerine' Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan (Turhan 2008) 1228.

¹⁵⁷Ceza davalarında verilen kararların idari işlemler bakımından etkisi bakımından ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Melikşah Yasin, *İdari Yargılama Usulünde İspat* (On İki Levha 2015) 160 vd.

mada, suçsuzluk karinesinin sert çekirdekli temel hak niteliğinin önemli bir etken olduğu söylenebilir¹⁵⁸. Dolayısıyla, yabancıların suç teşkil eden fiillerinin sınır dışı etme sebebi oluşturduğu hallerde, nihai kararı verecek idari makamların suçsuzluk karinesini ihlal edecek değerlendirmelerden kaçınması gerekir. Elbette olması gereken hukuk açısından, öncelikle söylenmesi gereken, kanun koyucunun sınır dışı etme sebeplerini suçsuzluk karinesini gözeten bir içerikte yeniden düzenlemesi gerekliliğidir. Bu doğrultuda, kanun koyucunun sınır dışı etme sebebi olarak gördüğü suç teşkil eden fiillerin faili yabancıların mahkemelerce mahkûm edildiği ceza kesinleşmeden haklarında sınır dışı etme kararı alınmaması temin edilmelidir. Böyle bir değişiklik önerisi, sınır dışı etme işleminin, haiz olduğu idari tedbir niteliğini kaybederek bir güvenlik tedbirine dönüşmesi olarak yorumlanamaz. Zira yukarıda detaylarıyla açıklandığı üzere, güvenlik tedbiri kararı alma yetkisi, doğrudan mahkemelere tevdi edilmiştir. Güvenlik tedbirlerinin bu özelliği dikkate alındığında, suç teşkil eden bir fiilin sınır dışı etme işleminin sebep unsurunu teşkil ettiği haller de dahil olmak üzere, yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alma yetkisi idari bir makam olarak Valiliklere bırakılmıştır.

Netice olarak, bir yabancı hakkında YUKK m. 54/1'in (b), (c), (ç), (d) ve (k) bentleri kapsamında kalan sınır dışı etme sebepleriyle örtüşen suç isnadında bulunulması, salt bu gerekçeyle sınır dışı etme kararı alınmasına gerekçe oluşturmamalıdır. Örneğin bir yabancı hakkında vize talebiyle başvurduğu resmi makamlara ibraz ettiği belgelerin sahte olduğunun anlaşılması üzerine başlatılan ceza soruşturması YUKK m. 54/1-c uyarınca sınır dışı etme kararı alınması için yeterli görülmemelidir. Zira TCK m. 204'de düzenlenen resmi evrakta sahtecilik suçunun faili olduğu iddiasıyla yabancı hakkında başlatılan soruşturma, delil yetersizliği sebebiyle kovuşturmayla yer olmadığına ilişkin bir kararla da sonuçlanabilir¹⁵⁹. Bu sebeple, yabancı hakkında sürdürülen ceza kovuşturması neticesinde mahkemece verilen mahkûmiyet kararı henüz kesinleşmeden alınan sınır dışı etme kararları, suçsuzluk karinesinin ihlaline yol açar¹⁶⁰. Dolayısıyla, olması gereken hukuk açısından kanaatimiz, ceza kovuşturması devam eden yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmasına ilişkin idari prosedürün başlatılmaması gerektiği yönündedir. Bu görüşümüz doğrultusunda, ceza kovuşturması sonucunda yabancı, sınır dışı edilmesine gerekçe oluşturan fiilinden ötürü suçlu bulunursa, hakkında sınır dışı etme kararı alınması bakımından şüphe ortadan kalkacak; dolayısıyla suçsuzluk karinesi bu aşamada devreden çıkmış olacağından, mahkûm edildiği cezası kesinleşen yabancı sınır dışı etme kararının süjesi olmayı hak edecektir. Bundan ötürü, yürürlükteki düzenlemeler uyarınca, yabancı hakkında delil yetersizliğinden hiç soruşturma açılmaması ya da açılmış bir soruşturmanın takipsizlik kararı ile sonlandırılması yahut da kamu davasıyla başlayan kovuşturmada yabancının beraat etmesi gibi ceza muhakemesi olasılıkları gözetilmeden sınır dışı etme kararı alınması, âdil yargılanma hakkının bir gereği olan suçsuzluk karinesiyle bağdaşır gözükmemektedir¹⁶¹. Bu gerekçeyle, YUKK m. 54/1'de sayılan belli suç tiplerinin maddi unsurunu oluşturan sebeplere dayanılarak sınır dışı etme kararı alınmasının suçsuzluk karinesiyle bağdaşır koşullarda

¹⁵⁸Doktrinde de benzer şekilde, idari yaptırım niteliğindeki idari para cezaları söz konusu olduğunda, ceza hukukunun tüm ilke ve kurallarının değil, sert çekirdekli nitelikteki temel ceza hukuku kurallarının uygulama alanı bulacağı ifade edilmektedir: Ulusoy (n 81) 49.

¹⁵⁹Bununla birlikte, kovuşturmayla yer olmadığına dair karar suçun işlendiği konusunda yeterli şüphe olmaması durumuna ilave olarak, kovuşturma olanağının bulunmadığı haller (CMK m. 172/1) ile Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisi bulunduğu durumlarda (CMK m. 171) da verilebilmektedir. Kovuşturmayla yer olmadığına dair kararın verilebileceği haller hakkında bkz. Berrin Akbulut ve Murat Aydın, 'Kovuşturmayla Yer Olmadığına Dair Karar' (2025) 75 (2) AD 53, 70 vd. Bu doğrultuda, ceza soruşturmasına tabi tutulan yabancı hakkında dava zaman aşımı süresinin dolması örneğinde olduğu gibi kovuşturma olanağının bulunmaması gerekçesiyle kovuşturmayla yer olmadığına dair karar alınmışsa, sınır dışı etme sebebine konu fiili göz önünde bulundurularak YUKK m. 54/1-d uyarınca kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğu gerekçesiyle sınır dışı etme kararı alınması suçsuzluk karinesi açısından engel oluşturmamalıdır.

¹⁶⁰Yasin (n 148) 566.

¹⁶¹AİHS m. 6/2'nin uygulanabilirliği açısından, suç isnadının cezai alanda olup olmadığının belirlenmesinde esas alınacak ölçütler kapsamında suçun milli hukuklarda düzenleniş yanında suçun niteliği ve fiilin yaptırımının niteliği ve ağırlığı ölçütlerinin dikkate alınması gerektiğine vurgu yapan AİHM'in *Engel and Others v. the Netherlands* kararında hareketle, suç teşkil eden fiillerin dayanak gösterdiği sınır dışı etme işlemleri açısından, fiilin niteliği ve buna bağlanan sınır dışı etme yaptırımının ağırlığı, bu fiillerin faili yabancılar hakkında da suçsuzluk karinesinin işletilmesine dayanak oluşturmaya elverişli gözükmemektedir. Bu sebeple, yabancı hakkında mahkûmiyet kararı olmaksızın idari makamlarca verilmiş sınır dışı etme kararlarının âdil yargılanma hakkını ihlal ettiği kanısındayız. Aynı yönde bkz. Yasin (n 148) 572; Bayraktaroğlu Özçelik (n 6) 220; Kuşcu (n 6) 100; Tüysüz (n 6) 123. Doktrinde aksi yönde bir görüşe göre ise, suçsuzluk karinesinin idari makamların vereceği karara bir etkisi bulunmadığından, idari bir kararla sınır dışı edilen kişi, karinenin sağladığı hukuki güvenceden yararlanamaz: Çayan (n 27) 200.

sağlanmasına yönelik bir kanun değişikliğine gidilmesinin olması gereken hukuk açısından zaruret arz ettiği kanısındayız.

Uygulamada yabancılar hakkında Valiliklerce suçsuzluk karinesi gözetilmeksizin sınır dışı etme kararı alındığı görülmektedir¹⁶². Örneğin idari makamlarca yabancılar hakkında istihbari mahiyette bilgiler bulunduğu gerekçesiyle sınır dışı etme kararı alınması yoluna gidilmektedir¹⁶³. Keza, haklarında yasa dışı örgüt faaliyetleri (M-26), genel güvenlik (G-87) gibi tahdit veri kodu kaydı bulunan yabancıların sınır dışı edilme-lerine idari uygulamada şahit olunmaktadır¹⁶⁴. Aynı şekilde, idari uygulamada bazı yabancılar hakkında suç işlediğine dair makul şüphe bulunduğu gerekçesiyle sınır dışı etme kararının alındığı görülmektedir¹⁶⁵. Bu minvalde verilmiş sınır dışı etme kararlarının iptali için başvuru idare mahkemesi içtihatlarında ise bir yeknesaklık bulunmamaktadır. İdare mahkemelerince verilen bazı kararlarda, sınır dışı etme kararı alınabilmesi için, ilgili yabancıların isnat edilen suçu işlediğine dair yeterli somut bilgi ve belgelerle bunun desteklenmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir¹⁶⁶. Konuya ilişkin asıl mesele, suçun, hakkında sınır dışı etme kararı alınmış yabancı tarafından işlendiğinin mahkemece verilmiş bir mahkûmiyet kararına dayanmasının zorunlu olmadığı idare mahkemelerince ifade edilmiş olmasıdır¹⁶⁷. Öyle ki bazı içtihatlarda, sınır dışı etme kararı alınabilmesi için yabancı hakkında bir ceza soruşturması yürütülmesi ya da kovuşturmanın devam ediyor olmasının dahi gerekli olmadığı vurgusu dikkati çekmektedir¹⁶⁸. Örneğin bir trafik kontrolünde sahte ehliyet gösterdiği için hakkında iddianame hazırlanan ve devamında uzun süre tutuklu kalan bir

¹⁶²Sayısı az olmakla birlikte, suç işleyen yabancılar hakkında sınır dışı değerlendirmesinde bulunan idarenin, ceza mahkemesince verilmiş mahkûmiyet kararlarını göz önünde bulundurduğu kararlara da rastlanmaktadır. Bu minvalde verilmiş bir kararda, silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla ceza soruşturmasına maruz kalan yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınırken salt bu adli işlemle yetinilmemiş, ceza mahkemesince ilgili kişinin hapis cezasına mahkûm edilmiş olması göz önünde bulundurulmuştur. Bahse konu sınır dışı etme kararının bu yönüyle hukuka uygunluğunu ortaya koyan içtihat için bkz. Batman İdare Mahkemesi, E. 2023/359, K. 2023/575, 09.05.2023.

¹⁶³"...davacı hakkında silahlı terör örgütü yanlısı faaliyet gösterdiği şeklinde istihbari mahiyette bilgiler bulunduğu bahisle yabancı terörist savaşçı kapsamında davalı idareye bildirilmesi üzerine dava konusu işlemin tesis edildiği göz önünde bulundurulduğunda, davacı hakkında tesis edilen sınır dışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine...": Ankara 1. İdare Mahkemesi, E. 2022/1394, K. 2022/3668, 09.12.2022: Yılmaz ve Koçak (n 101) 283.

¹⁶⁴"...davacı hakkında G-87 tahdit kodu bulunduğu ve silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hakkında adli işlem yapıldığı gerekçesiyle kamu düzeni ve kamu güvenliği bakımından tehdit oluşturduğu değerlendirilmesi yapılarak davalı idare tarafından sınır dışı edilmesine karar verildiği göz önünde bulundurularak, yabancı uyruklu şahsın sınır dışı edilmesini gerektiren durumların mutlaka suç niteliği taşıması ve bunun yargı kararıyla belirlenmiş olması gerektiği yönünde bir zorunluluk bulunmayıp, hukuk alanında halen yürürlükte olan ve güvenlik sebebiyle konulan tahdit bulunması, parmak izi ve kimlik bilgilerine ilişkin tespit üzerine ceza soruşturması açılması ve bu kapsamda soruşturma sırasında alınan ifade ve elde edilen verilerin devletin hükümlerine yetkisi ile birlikte değerlendirilmesi neticesinde, davacının kamu düzeni bakımından tehlike oluşturduğu kanaatine varıldığından, mezkur gerekçelerle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır...": Adana 1. İdare Mahkemesi, E. 2023/1062, K. 2023/2035, 06.12.2023: Yılmaz ve Koçak (n 101) 284.

¹⁶⁵"...davacının uluslararası terörist organizasyonlarla bağlantılı olabileceği yönünde istihbari bilgilerin olduğu, farklı kimlik bilgileri ile aynı parmak izi kayıtlarının bulunduğu, davacının terör örgütleri ile bağlantılı olduğuna dair duyulan makul şüphe nedeniyle kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğu, YUKK'un 54. maddesinin 1. fıkrasının (b) ve (d) bentleri uyarınca sınır dışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir...": İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2018/916, K. 2018/2238, 30.11.2018: Yılmaz ve Koçak (n 101) 278.

¹⁶⁶Yabancı hakkında YUKK m. 54/1-b uyarınca sınır dışı etme kararı alınabilmesi için ilgili yabancıların örgütle olan bağının varlığını ortaya koyan somut bilgi ve belgelere dayanılması gerektiğine işaret eden içtihatlar için bkz. Ankara 1. İdare Mahkemesi, 3004/755, 04.06.2018; İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2017/310, K. 2017/1433, 10.11.2017: Merve Akbulut, *Türk Yabancılar Hukukunda İdari Gözetim* (On İki Levha 2020) 125, dn. 285. Yabancı hakkında fuhş teşvik, aracılık ve zorlama suçu kapsamında mağdur sıfatıyla adli işlem yapılmasının sınır dışı etme kararı alınmaya tek başına yeterli olmayıp, somut bilgi ve belgelerle desteklenmesinin gereğine vurgu yapan bir diğer içtihat için bkz. Kastamonu İdare Mahkemesi, E. 2022/2069, K. 2023/340, 07.03.2023: Yılmaz ve Koçak (n 101) 286.

¹⁶⁷İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2016/1779, K. 2017/233, 15.02.2017: "...davacının terör örgütleriyle bağlantısı olduğu ve çatışma bölgelerine gideceğine ilişkin gerek davalı idarece gerekse Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne yapılmış bir tespit ve somut delil bulunmadığı, davacı hakkında bu yönde bir soruşturma da yapılmadığı, davacı hakkında G-87 tahdit kaydının bulunmasının, davacının kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğuna ilişkin neye istinaden konulduğunun davalı idarece açıklanmadığı... davacının ülke güvenliği açısından tehdit oluşturduğuna ilişkin ciddi emareler ortaya konulmadığı, davacı hakkında kamu düzeni açısından tehdit oluşturan bir suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı da bulunmadığından, davacının 6458 Sayılı Yasanın 54/d bendi uyarınca sınır dışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır." Yabancı hakkında işlediği suç sebebiyle sınır dışı etme kararı alınabilmesi için bunun mutlaka yargı kararıyla belirlenmiş olmasının gerekmediğine ilişkin bir başka içtihat için bkz. Adana 1. İdare Mahkemesi, E. 2023/1062, K. 2023/2035, 06.12.2023: Yılmaz ve Koçak (n 101) 284.

¹⁶⁸YUKK m. 54/1-a kapsamı dışında kalan diğer sınır dışı sebeplerine dayanılarak sınır dışı etme kararı alınabilmesi için sınır dışı etme kararının süjesi yabancı hakkında ceza soruşturma ya da kovuşturması yürütülüyor olmasının gerekmediğine yönelik içtihat örnekleri için bkz. İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2017/1554, K. 2018/250, 15.02.2018; İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2016/2109, K. 2017/709, 28.04.2017: Akbulut (n 166) 124, dn. 283-284.

yabancı YUKK m. 54/1'in (a) ve (d) bentleri gereğince sınır dışı edilmesine karar verildiği bir olayın konu edildiği iptal davasında, idare mahkemesince, yabancı hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmamasına rağmen, yabancı resmi belgede sahtecilik suçundan yargılanması ve eyleminin kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğu gerekçesiyle sınır dışı etme kararı hukuka uygun görülmüştür¹⁶⁹. Benzer şekilde, ceza mahkemesinde yargılanırken uyuşturucu bağımlısı olduğunu, uyuşturucu için para bulmak amacıyla hırsızlık yaptığını ikrar eden bir yabancı hakkında YUKK m. 54/1-d uyarınca kamu düzeni veya güvenliği açısından tehdit oluşturduğu gerekçesiyle verilen sınır dışı etme kararı hakkında idare mahkemesince yapılan değerlendirmede, ilgili yabancı hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün aranmasına gerek olmadığına işaret edilmiş; kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturduğuna dair kuvvetli delillerin bulunmasının yeterli olması sebebiyle sınır dışı etme işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır¹⁷⁰.

Buna karşın, bazı mahkeme kararlarında doğrudan suçsuzluk karinesinin ihlali gerekçesine dayanılmakla birlikte, netice itibarıyla yabancı suç teşkil eden fiili işlediği sabit olmadığı halde sınır dışı etme kararı alınmasının hukuka aykırı olduğuna yönelik isabetli değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Örneğin, ceza davasında diğer bazı sebeplere ilave olarak, yabancı suç işlediğinin sabit olmaması nedeniyle beraat etmesi dikkate alınmadan hakkında idari makamca sınır dışı etme kararı alınması idare mahkemesince hukuka aykırı bulunmuştur¹⁷¹. Böylece yabancı ceza kovuşturması altında olmasının salt bu sebeple hakkında sınır dışı etme kararı alınması için yeterli olmayacağına suçsuzluk karinesine uygun şekilde mahkemece dolaylı da olsa temas edilmiştir. Keza, idari makamlarca yabancıların işledikleri suç sebebiyle sınır dışı edilmesine ilişkin yapılacak değerlendirmede, mahkemece verilen beraat hükmü ile bağlı olmaları kural olmakla birlikte, suçsuzluk karinesinin de bu kapsamda dikkate alınması gereken bir kriter olduğu söylenebilir. Benzer şekilde, idare mahkemesince verilmiş bir başka kararda, yabancı hakkında görülmekte olan bir ceza davası olmasına karşın, kamu düzeni ve güvenliğine tehdit oluşturduğu sabit değilken sınır dışı etme kararı verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur¹⁷². Bahsi geçen kararda, yine doğrudan

¹⁶⁹ "...dosyanın incelenmesinden; 01.12.2015 tarihinde İstanbul Pendik'te yapılan araç kontrollerinde, denetim yapan kolluk görevlileri tarafından aracı durdurulan davacının üzerinde H.A. adına düzenlenmiş bir adet sahte kimlik belgesi ile yine başkası adına düzenlenmiş sahte ehliyet belgesinin bulunduğu tespit edildiği, davacı hakkında 24.06.2016 tarihinde resmi belgede sahtecilik ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından iddianame tanzim edilerek kamu davası açıldığı ve davacının uzun süre tutuklu kaldığı, bu nedenlerle 20.07.2016 tarihinde 6458 Sayılı Yasanın 54/a ve d bendi uyarınca dava konusu işlemle sınır dışı edilmesine karar verildiği, davacı tarafından bu işlemin iptali istemiyle bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, ...6458 sayılı Kanun'un 54.maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi yönünden değerlendirildiğinde; davacının resmi belgede sahtecilik suçundan yargılanması ve ifadesinde de sahte belgeleri para karşılığı temin ettiğini kabul etmesi karşısında davacının eylemlerinin kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturduğu sabit olduğundan 6458 Sayılı Yasanın 54/d bendi uyarınca sınır dışı edilmesinde, netice itibarıyla de dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır...". İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2015/1565, K. 2017/254, 16.02.2017: Akbulut (n 166) 114, dn. 271.

¹⁷⁰ "...dava konusu olayda, davacının sanık olarak yargılandığı İstanbul 61. Asliye Ceza Mahkemesinin... E. Sayılı dosyasında 06.06.2017 tarihinde verdiği ifadesinde ve öncesinde 10.04.2017 tarihli savcılık aşamasındaki ifadesinde, 11.04.2017 tarihli sorgu ifadesinde özetle, suçlamaları kabul ettiğini, pişman olduğunu, uyuşturucu bağımlısı olduğunu, uyuşturucu için para bulmak amacıyla hırsızlık yaptığını ikrar ve beyan ettiği, olay tarihinde yapılan üst aramasında üzerinde uyuşturucu madde bulunduğu da görülmektedir...Öte yandan yabancıların 54/1-(d) bendindeki kamu düzeni veya güvenliği açısından tehdit oluşturması sebepleriyle sınır dışı edilmelerinde ise haklarında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün aranmasına gerek olmayıp yabancı kamu düzeni, güvenliği veya sağlığı açısından tehdit oluşturduğuna dair kuvvetli delillerin bulunması yeterlidir. Bu durumda...dosya içeriği ve ikrarı karşısında ve uyuşturucu kullanımı da gözeticilerle; eyleminin kamu düzeni, güvenliği ve sağlığı açısından tehdit oluşturduğu sabit olduğundan 6458 sayılı yasanın 54/1-(d) bendi uyarınca sınır dışı edilmesinde, netice itibarıyla de dava konusu sınır dışı işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır...". İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2017/310, K. 2017/1433, 10.11.2017. Benzer şekilde, yabancı hakkında açılan ceza soruşturması neticesinde kovuşturmayla yer olmadığına ilişkin karar verilmiş olmasına karşın, kamu düzeni ve güvenliğini bozduğunu gösteren kavgaya karışma fiiline ilişkin bilgi ve belgelerle desteklenen yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmasını hukuka uygun bulan bir içtihat için bkz. Antalya 1. İdare Mahkemesi, E. 2024/8, K. 2024/368, 20.03.2024: Yılmaz ve Koçak (n 101) 287.

¹⁷¹ Antalya 1. İdare Mahkemesi, 623/776, 08.10.2020: "Uyuşmazlıkta; davacı hakkında silahlı terör örgütü (İŞİD/DEAŞ) içinde bizzat faaliyet yürüttüğü ve örgüt mensuplarına yardım ve yataklık yapabileceği iddiası ile hakkında terör örgütü üyesi olmak suçundan dolayı yürütülen ceza yargılaması neticesinde suç işlediği sabit olmadığından Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 27.12.2016 tarihli ve E. 2016/193, K. 2016/237 sayılı kararı ile beraatine karar verildiği, kararın 26.01.2017 tarihinde kesinleştiği, yargılamanın devam ettiği esnada tahliyesine karar verilen davacının kamu düzenini ya da güvenliğini tehlikeye sokacağı hususunda emarenin bulunması sebebiyle hakkında sınır dışı edilmesi yolunda dava konusu işlemin tesis edildiği ... anlaşılmaktadır. Bu durumda; dava konusu sınır dışı işleminin tesis aşamasında davalı idarece 6458 sayılı Kanunun 4. ve 55. maddesi kapsamında araştırma ve değerlendirme yapılmadan ve davacının (menşei ülke, transit gidebileceği ülke ve üçüncü bir ülke) hangi ülkeye sınır dışı edileceği belirlenmeden tesis edilen sınır dışı işleminde hukuka ve mevzuata uyarlık bulunmamaktadır...". Yasin (n 148) 572, dn. 28.

¹⁷² İstanbul 1. İdare Mahkemesi, 1224/554: "Uyuşmazlıkta, Ukrayna vatandaşı olan davacının ... sınır dışı kararına gerekçe teşkil eden eylem nedeniyle 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun'a muhalefet suçundan İstanbul 51. Asliye Ceza Mahkemesinin

suçsuzluk karinesinin ihlal edildiğine yönelik somut bir ibare yer almasa da, yabancı hakkında isnat edilen suç işlediğinin sabit olmadığı hallerde alınan sınır dışı etme kararının dayanaktan yoksun olduğuna dolayı da olsa temas edilmiştir. Kanımızca bu minvalde verilmiş kararların sayıca artması, sınır dışı etme kararı verme konusunda yetkiyi haiz idari makamlara, suçsuzluk karinesine riayet noktasında teşvik edici bir unsur olacaktır. Hukuk devleti ilkesine işlerlik kazandırma gayesiyle görev yapan idare mahkemeleri, sınır dışı etme işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetlerken, aynı zamanda idareyi suçsuzluk karinesine uygun davranmaya teşvik edecektir¹⁷³. Böyle bir netice, Türk idari yargısında esasen geçerli olan re'sen araştırma usulüne¹⁷⁴ uygun şekilde, idare mahkemelerince işlemin suçsuzluk karinesine uygun olup olmadığının kendiliğinden incelenmesinin bir gereğidir¹⁷⁵. Aksi halde, sınır dışı etme işlemine gerekçe teşkil eden suç konusu fiilin tespit ve değerlendirmesi idari bir makama bırakılmış olur ki, böyle bir sonucun evleviyetle âdil yargılanma hakkını ihlal ettiği şüphe götürmez¹⁷⁶. Elbette yabancı fiilinin sınır dışı etme sebebi olması yanında suç da teşkil ettiği hallerde, yargı makamlarının işleteceği adli usul ve esaslara göre ceza muhakemesi işlemleri yürüttüğü haller saklıdır. Neticede, ihlal endişelerinin giderilmesi için suç konusu fiilin, hakkında sınır dışı etme kararı alınacak yabancı tarafından işlendiğini ispatlayan somut bilgi ve belgelere dayanılması gerekmektedir birlikte, bu halde dahi suç teşkil eden bir fiilin sabit olup olmadığının değerlendirilmesinin ceza mahkemelerince yapılmaması, suçsuzluk karinesinin ihlali açısından yeterli olduğu gözden kaçırılmamalıdır¹⁷⁷. Kaldı ki, karine gereğince kişinin masumiyeti asıl olduğundan, kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez¹⁷⁸. Bu gerekçelerle, YUKK m. 54/1'deki sınır dışı etme sebeplerine ilişkin düzenlemede, suç teşkil eden fiillerin sınır dışı etme kararına sebep oluşturabilmesi bakımından ceza mahkemelerince verilmiş mahkûmiyet kararının mevcudiyeti ön koşuluna bağlanması yönünde bir kanun değişikliğine gidilmesi uygun olacaktır¹⁷⁹. Böyle bir değişiklikte, şayet mahkûmiyet kararı hapis cezasına ilişkinse, sınır dışı etme kararının, TCK m. 59'da öngörüldüğü üzere cezanın infazının tamamlanmasının ardından YUKK m. 54/1-a uyarınca alınması gerektiğine ilişkin hüküm saklıdır.

Sonuç

Türk hukuku açısından anayasal güvence altındaki suçsuzluk karinesinin idari işlemlerde de hüküm ifade eder şekilde geniş yorumu müsait olduğu kanısındayız. Zira suçsuzluk karinesinin düzenlendiği Anayasa m. 38/4'ün kanun koyucuyu ve yargı organlarını sınırlandırmaya yönelik bir hüküm olarak getirildiği anlaşıl-makla birlikte, Anayasa m. 11/1'de anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organları yanında idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağladığının açıkça ifade edilmesi karşısında, anayasal bir hüküm olarak teminat gören suçsuzluk karinesi de idari makamlarca gözetilmesi gereken temel hukuk kurallarından biri olarak dikkate alınmalıdır. Kaldı ki, ceza hukukuna özgü ilkeler, yargısal nitelikteki adli cezalardan farklı olarak idari yaptırımlara da bünyesine uygun düştüğü ölçüde uygulanabilir olmalıdır.

E. 2021/211 sayılı dosyasında kamu davası açıldığı, yargılamanın halen derdest olduğunun anlaşıldığı, davacının estetik faaliyetlerini gerçekleştirdiğine ilişkin somut tespit bulunmadığı, kamu düzeni ve güvenliğini tehdit oluşturduğu sabit olmayan davacının 6458 sayılı Kanunun 54/1-d bendi gereği sınır dışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır...": Yasin (n 148) 573, dn. 29.

¹⁷³Çayan (n 27) 221.

¹⁷⁴Bu hususta ayrıca bkz. Kamile Türkoğlu Üstün, *İdari Yargılama Hukukuna Hakim Olan İlkeler* (Seçkin 2019) 104 vd.

¹⁷⁵Çayan (n 27) 222.

¹⁷⁶Bayraktaroğlu Özçelik (n 6) 220.

¹⁷⁷Aynı yönde bkz. Tüysüz (n 6) 124.

¹⁷⁸Yıldırım (n 48) 353.

¹⁷⁹Doktrin de özellikle YUKK m. 54/1-b çerçevesinde aynı yönde görüş beyan edilmekte, yabancı hakkında herhangi bir yargı kararı olmaksızın terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olduğu varsayılarak sınır dışı etme kararı alınmasının suçsuzluk karinesiyile çelişmekte olduğu ifade etmektedir: Bayraktaroğlu Özçelik (n 6) 220; Tüysüz (n 6) 123. Kanun koyucunun haklarında bir mahkûmiyet kararı bulunmayan kişilerin suçlu olduklarını kabul veya ima eden hükümleri içeren düzenlemeleri yürürlüğe koymamaları gerektiğine ilişkin benzer bir görüş için ayrıca bkz. Yıldırım (n 48) 354.

Sınır dışı etme işlemlerinin AİHS m. 6'nın sağladığı güvencenin dışında kaldığı, dolayısıyla sınır dışı etme kararının süjesi yabancıların âdil yargılanma hakkının ihlaline yönelik yaptıkları başvuruların konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğu yönündeki AİHM içtihatlarının eleştiriyi hak ettiği kanaatindeyiz. Zira suçsuzluk karinesinin salt cezai yaptırımlar bakımından uygulanabileceğinin kabulü, karineyle ulaşılmak istenen korumanın etkisini zayıflatır. Oysa suçsuzluk karinesinin kapsamının idari makamlarca kişilere yönelik suç ithamı temelli idari işlemlerde de hüküm ifade edecek şekilde genişletilmesi, AİHS'nin temel hak ve hürriyetlere yönelik koruma hedefiyle daha bağdaşır olacaktır.

YUKK m. 54/1-a uyarınca alınan sınır dışı etme kararının süjeleri, ceza mahkemelerince yürütülen ceza kovuşturması tamamlanarak hapis cezasına mahkûm edilmiş olup da cezalarının infazı bihakkın tamamlanmış yabancı hükümlülerdir. Dolayısıyla, TCK m. 59'da aranan şartları sağlaması üzerine hakkında değerlendirmede bulunulup sınır dışı etme kararı alınan yabancılar açısından suçsuzluk karinesini ihlal eden bir durum söz konusu değildir. Zira suçsuzluk karinesi, ceza kovuşturması sonucunda verilen mahkûmiyet kararının kesinleşmesiyle devre dışı kalmaktadır.

İlave olarak kanun koyucu, YUKK m. 54/1'in (b), (c), (ç), (d) ve (k) bentlerinde aynı zamanda belli suç tiplerine karşılık gelen sınır dışı etme sebepleri öngörmüştür. Söz konusu fiiller, hem cezai yaptırım hem de sınır dışı etme gibi idari bir tedbirin aynı anda uygulama alanına dahil olmaktadır. Ceza yargılamasına ilişkin süreç ile idari yaptırım süreci birbirinden bağımsız olmakla birlikte, ceza yargılamasında verilen kararların idari yaptırımlar bakımından da etkileri olacağından, sınır dışı etme kararı alınırken ceza muhakemesine ilişkin süreç göz ardı edilemez. Sınır dışı etme tedbirini düzenleyen YUKK'un bir ceza hukuku mevzuatı olmaması, sınır dışı etme kararları açısından cezai alanda suç isnadı kabulü noktasında tereddüt uyandırsa da suç teşkil eden fiilin niteliği ve buna bağlanan sınır dışı etme yaptırımının ağırlığı, bu fiillerin faili yabancılar hakkında suçsuzluk karinesinin işletilmesine dayanak oluşturmaya elverişli gözükmektedir. Bu gerekçelerle, olması gereken hukuk bakımından, idari makamların yetkisine bırakılan sınır dışı etme işlemleri de suçsuzluk karinesinin uygulama alanına dahil edilmelidir. Sınır dışı etme kararlarının yabancı hakkında bir suç isnadına dayalı olarak alındığı hallerde, suçsuzluk karinesinin işletilmesi hukuk devletinin bir gereği sayılmalıdır. Her ne kadar sınır dışı etme kararı alınması, bu idari işlemin süjesi yabancıların suçlu olarak nitelendirilmesi şeklinde bir sonuca yol açmasa da sınır dışı etme işleminin ilgili yabancıların ülke dışına çıkarılması gibi ağır bir netice doğuracağı dikkate alındığında, hakkında suç isnadı bulunan yabancıların suçsuzluk karinesine tabi tutulmasının âdil yargılanma hakkı bakımından etkili bir çözüm olacağı kanısındayız. Bu bakımdan, yabancıların suç teşkil eden fiillerinin sınır dışı etme sebebi oluşturduğu hallerde, nihai kararı verecek idari makamların suçsuzluk karinesini ihlal edecek değerlendirmelerden kaçınması ve her halde sınır dışı etme kararı almaktan imtina etmesi gerekir. Aksine, yabancı hakkında henüz ceza soruşturması açılmamışken veya devam ederken ya da ceza kovuşturmasının sürdüğü bir esnada ve her halde mahkûmiyet kararına hükmedilmemişken sınır dışı etme kararı alınması, âdil yargılanma hakkının bir unsuru olarak görülen ve aynı zamanda anayasal açıdan sert çekirdekli temel haklar kategorisinde yer alan suçsuzluk karinesiyle bağdaşmaz.

İdari uygulamada ise, suçsuzluk karinesi göz ardı edilerek alınmış sınır dışı etme kararlarıyla karşılaşmaktadır. Keza, söz konusu kararlara karşı açılan iptal davalarının görüldüğü idare mahkemelerinin içtihatlarında bir yeknesaklık bulunmamakta, dahası adli uygulama açısından da suçsuzluk karinesinin ihlal edildiği haller söz konusudur. Açıkladığımız gerekçelerle isabetsiz bulduğumuz bu uygulamanın değişmesine dayanak oluşturmak üzere, YUKK m. 54/1'deki sınır dışı etme sebeplerine ilişkin düzenlemede, suç teşkil eden fiillerin sınır dışı etme kararına sebep oluşturabilmesi bakımından ceza mahkemelerince verilmiş mahkûmiyet kararının mevcudiyeti ön koşuluna bağlanması yönünde bir revizyona gidilmesi uygun olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Cemil Güner
Author Details	¹ Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya, Türkiye
	 0000-0002-1956-0118 cguner@selcuk.edu.tr

Bibliyografya | Bibliography

- Akbulut B., *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (11. Baskı, Adalet 2024).
- Akbulut B. ve Aydın M., Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar (2025) 75 (2) AD 53-91.
- Akbulut M., *Türk Yabancılar Hukukunda İdari Gözetim* (On İki Levha 2020).
- Akdoğan C., *Sınır Dışı Etme İşlemlerine İlişkin Türk İdare Mahkemelerince Verilen Kararların AİHM İçtihatlarına Uygunluğu* (On İki Levha 2024).
- Akkaş A. H., 'Koşullu Salıverilme' (2008) 12 (1-2) Prof. Dr. Atilla Özer'e Armağan GÜHFD 305-335.
- Aksoylu Ö., 'Türk Hukukunda İdari Yargının Görev Alanına Yasal Müdahaleler ve Anayasa' (2012) 11 (1) GÜHFD 67-121.
- Artuk M. E., 'Güvenlik Tedbirleri' (2008) 12 (1-2) GÜHFD 461-492.
- Artuk M. E., Gökçen A., Alşahin M. E. ve Çakır K., *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (11. Baskı, Adalet 2017).
- Asar A., *Yabancılar Hukuku* (3. Baskı, Seçkin 2017).
- Aybay R., 'Bir İnsan Hakkı Sorunu Olarak Sınır Dışı Edilme' (2003) 2 Maltepe ÜHFD 141-172.
- Aybay R. ve Dardağan Kibar E., *Yabancılar Hukuku* (3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2010).
- Aydoğan A. Y., 'Türk Hukukunda Geçici Korumadan Yararlananların Sınır Dışı Edilmesi' (2017) 37 (2) PPIL 141-169.
- Aygül M., *Yabancıların Çalışma Hakkı (Hürriyeti) ve Yabancılar Çalışma İzni Verilmesinde İdarenin Takdir Yetkisi* (Yetkin 2019).
- Baran Çelik N., 'Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri' (2015) Özel Sayı (1) İnönü ÜHFD 67-148.
- Bayata Canyaş A., 'Sınır Dışı Etme İşlemi ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı: Çatışan Menfaatler ve Esas Alınan Ölçütler' (2023) 56 TAAD 177-202.
- Bayata Canyaş A., 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi' (2015) 5 (1) HHFD 73-90.
- Bayraktaroğlu Özçelik G., 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi' (2013) 108 TBBD 211-258.
- Bodur N. ve Özkul E., *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları* (Seçkin 2022).
- Campbell L., 'Criminal Labes, the European Convention on Human Rights and the Presumption of Innocence' (2013) 76 (4) The Modern Law Review 681-707.
- Centel N., Zafer H. ve Çakmut Ö., *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (9. Baskı, Beta 2016).
- Ceylan M., *İdari Yaptırımların Düzenlenmesinde ve Uygulanmasında Yetki* (Seçkin 2021).
- Çağlayan R., 'İdari Yaptırımlar İçin Öngörülen Yargısal Denetimin İçeriği Üzerine' Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan (Turhan 2008).
- Çağlayan R., *İdari Yaptırımlar Hukuku* (Asil 2006).
- Çakır K., 'Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak İnfazı' (2020) 26 (2) MÜHF-HAD 669-698.
- Çayan G., 'Masumiyet Karinesi Doktrini' (2020) 42 TAAD 49-88.
- Çelik A., *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2014).

- Çelikel A. ve Öztekin Gelgel G., *Yabancılar Hukuku* (27. Baskı, Beta 2022).
- Çetin S. H., *Türk Ceza Kanununda Seçenek Yaptırımlar* (4. Baskı, Adalet 2011).
- Çırak E., 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkının Uygulama Alanı' (2019) 21 DEÜHFD 997-1028.
- Çiçekli B., *Yabancılar ve Mülteci Hukuku* (6. Baskı, Seçkin 2016).
- Dardağan Kibar E. G., 'Türk İdari Yargısında Sınır Dışı Etme Kararlarının Ele Alınması' in Kay Hailbronner, Bilgin Tiryakioğlu, Esin Küçük ve Katja Schneider (eds), *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2010).
- Dardağan Kibar E., 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi' (2012) 11 (2) AAÇD 53-74.
- Değirmenci O., 'Temel Hukuki Metinlerde Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı İlişkisi', *Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Özel 2022).
- Değirmenci O. ve Karakurumer A., 'Suç İşleyen Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi Tedbirinin Tarihsel Gelişiminin Hukuki Bağlamda İncelenmesi' (2014) 25 CHD 125-153.
- Dilberoğlu A. V., *Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri* (US-A Yayıncılık 2018).
- Doğan V., Yılmaz A. Ç. ve Ayhan İzmirli L., *Türk Yabancılar Hukuku* (7. Baskı, Savaş 2023). Doğru O., *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları, Cilt: 1* (T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları 2003).
- Dönmezer S., 'Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler' *Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan* (Beta 1998).
- Duran L., 'Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi' (1980) 2 (3) İHY 3-33.
- Egemen Demir I., 'YUKK Kapsamında Uluslararası Koruma Statüsü Sahiplerinin ve Sığınmacıların Ülkeden Uzaklaştırılması' (2015) 2 Maltepe ÜHFD 37-64.
- Ekşi N., 'Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Geçici Koruma Usulü, Sağlanan Haklar ve Geçici Korumanın Sona Ermesi' (2014) 88 (6) İBD 65-89.
- Ekşi, N., 'İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. Maddesinin Yabancıların Sınır Dışı Edilmesine Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu' (2009) 29 (1-2) MHB 119-139.
- Ekşi, N., *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku* (5. Baskı, Beta 2018).
- Elçin D., 'Türkiye'de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar' (2016) 124 TBBD 9-80.
- Erdoğan B., 'İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması' (2012) 2 ABD 239-276.
- Ergül E., *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme* (Yargı 2012).
- Erten R., 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme' (2015) 19 (1) GÜHFD 3-51.
- Esen E., *Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri* (Beta 2019).
- Feyzioğlu M., 'Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' (1999) 48 (1-4) AÜHFD 135-163.
- Goodwin-Gill G. S., 'The Limits of The Power of Expulsion in Public International Law' (1975) 47(1) BYBIL 55-156.
- Gödekl M., *Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri ve Muhakeme Usulü* (Adalet 2020).
- Gökcan H. T., 'Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK M.207)' (2010) 68 (1) ABD 209-236.
- Gökcan H.T., 'Resmî Belgede Sahtecilik Suçu' (2009) 67 (3) ABD 93, 95-126.
- Güngör D. ve Okuyucu Ergün G., 'Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması' (2016) 65 (4) AÜHFD 1951-1965.
- Hafizoğulları Z. ve Özen M., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (9. Baskı, US-A Yayıncılık 2016).
- Hakeri H., *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (19. Baskı, Adalet 2016).
- İnceoğlu S., *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme* (3. Baskı, Beta 2013).
- Jennings R. ve Watts A., *Oppenheim's International Law, Volume 1* (9. Baskı, Oxford University Press 2008).
- Kabaaloğlu H. ve Ekşi N., 'Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi' (2004) 24 (1-2) Prof. Dr. Sevin Toluner'e Armağan MHB 503-522.
- Kanadoğlu O. K., 'Anayasal Bir İlke Olarak Masumiyet Karinesi' *Prof. Dr. Mümtaz Soysal'a Armağan* (Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları 2009).
- Kaplan O., 'İdari Yaptırımlarda Masumiyet Karinesi ve Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarındaki Yaklaşımı' (2019) 1 Suç ve Ceza 71-99.
- Karabulut M., *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi* (Turhan 2008).

- Kaşıkkara N. S., 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesi Çerçevesinde Medenî Hak ve Yükümlülük Kavramı' (2011) 2 (4) TAAD 233-290.
- Kitapçıoğlu Yüksel T., 'Silahlı Örgütlenme Suçu TCK m. 314' (2023) 72 (1) AÜHFD 295-342.
- Koca M. ve Üzülmüş İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Seçkin 2023).
- Kumbasar E., *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması* (Seçkin 2012).
- Kuşçu D., *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri* (On İki Levha 2017).
- Levi S., 'Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Tartışma Yaratacak Bir Hükmü Nasıl Değişti' (2005) 58 TBBD 29-39.
- Lippke R. L., 'The Presumption of Innocence in The Trial Setting' (2015) 28 (2) Tatio Juris-International Journal of Jurisprudence and Philosophy of Law 159-179.
- Mahmutoğlu F. S. ve Karadeniz S., *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi* (Beta 2017).
- Mole N. ve Harby C., *Adil Yargılanma Hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz* (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2005).
- Oğurlu Y., 'İdari Yaptırımlara Genel Bir Bakış ve İdari Yaptırım-Ceza Yaptırımı Ayrımı' (1999) 3(1) EÜHFD 143-194.
- Ormanoğlu H. D., 'Anayasal Bağlamda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Boyutuyla Suçsuzluk Karinesi' (2016) 65 (4) AÜHFD 2241-2276.
- Özbek V. Ö., 'Masumiyet Karinesi ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etki Eden Sonuçları' *Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Özel 2022).
- Özbek V. Ö., Doğan K., Bacaksız P. ve Tepe İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (10. Baskı, Seçkin 2019).
- Özgenç İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin 2021).
- Öztürk B. ve Erdem M. R., *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (19. Baskı, Seçkin 2019).
- Pancaroglu B., 'Sahte ve Gerçeğe Aykırı Belge Kavramlarının Ceza Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi ve Sonuçları' (2022) 28 (2) MÜHF-HAD 806-847.
- Pazarcı H., *Uluslararası Hukuk* (21. Baskı, Turhan 2021).
- Sirmen K. S., 'Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar' (2009) 3 ABD 29-45.
- Sonay Evik V., 'Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu' (2013) 19 (2) Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan MÜHF-HAD 667-697.
- Tekinalp G., *Türk Yabancılar Hukuku* (7. Baskı, Beta 2003).
- Teksoy B., '6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu' (2013) 62 (3) AÜHFD 855-908.
- Tozman Ö., 'Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları' (2007) 11 (3-4) EÜHFD 315-353.
- Turinay F., 'Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı' (2016) 116 TBBD 39-84.
- Türkoğlu Üstün K., *İdari Yargılama Hukukuna Hakim Olan İlkeler* (Seçkin 2019).
- Tüysüz C., *Türk Hukukunda Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi* (On İki Levha 2023).
- Ulusoy A. D., *İdari Yaptırımlar* (On İki Levha 2013).
- Üzülmüş İ., 'Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları' (2005) 58 TBBD 41-72.
- Vitkauskas D. ve Dikov G., *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması* (Çev. Serkan Cengiz) (Avrupa Konseyi Yayınları 2012).
- Yasin M., 'Sınır Dışı Kararlarının Yargısal Denetiminde İspat Sorunları' (2022) 42 (2) PPIL 561-577.
- Yasin M., *İdari Yargılama Usulünde İspat* (On İki Levha 2015).
- Yavuz H. A., *Denetimli Serbestlik* (5. Baskı, Seçkin 2024).
- Yenerer Çakmut Ö., 'Türk Ceza Yasa'sında Göçmen Kaçakçılığı Suçu (TCK m. 79)' (2010) 9 (2) İKÜHFD 115-135.
- Yenidünya A. C., 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Masumiyet Karinesi' (2004) 5 GHD 20-21.
- Yenidünya A. C. '5237 Sayılı TCK'da Hapis Cezasının Ertelenmesi' (2006) 7 HPD 62-69.
- Yenidünya A. C. ve İçer Z., 'Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu' (2013) 19 (2) MÜHF-HAD 797-828.
- Yıldırım A., 'Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Adil Yargılanma Hakkı-Ceza Hukuku Boyutu' (2016) 26 (1) TAAD 333-376.
- Yılmaz E. ve Koçak N. T., *Yabancılar ve Mülteciler Hukuku, İdari Yargıda Görülen Davalar* (Seçkin 2025).
- Yokuş Sevük H., 'Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)' (2019) 24 (41) DÜHFD 229-255.
- Zafer H., 'Fuhuş Suçu' (2019) 21 (1) Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan DEÜHFD 3157-3183.
- Zafer H., *Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m. 1-75)* (6. Baskı, Beta 2016).